

Yayın Geliş Tarihi: 05.12.2019

Yayın Onay Tarihi: 27.12.2019

DOI No: 10.35343/kosbed.655705

Yusuf DEVRAN •

Mesut TANIR ••

İslamofobinin Yayılması: "Inside The Koran" Örneği

The Spread of Islamaphobia: The Case of "Inside The Koran"

Özet

Müslüman düşmanlığı anlamına gelen İslamofobi, Müslümanların günümüzde küresel ölçekte karşı karşıya kaldıkları en önemli sorunlardan biridir. Endülüs Emevi Devleti'nin kuruluşuna kadar dayanan İslamofobi, özellikle 11 Eylül 2001 tarihinde ABD'de ikiz kulelere yapılan terör saldırısından sonra yeni bir boyut kazandı. Sinema, belgesel film, haber, televizyon dizileri gibi değişik medya formları yaygın olarak bu amaçla kullanılmaya başlandı. Bu makalede belgesel yapımcısı Antony Thomas tarafından hazırlanan, farklı mecralarda ve değişik dillerde yayınlanan "Inside The Koran" adlı belgesel film ele alınmakta; filmde Kur'an-ı Kerim ve Müslümanlar hakkında ne gibi mesajların verilmeye çalışıldığı kapsamlı olarak irdelenmektedir. Film özellikle kullanılan görseller, söylem, retorik ve anlatı bağlamında analiz edilmektedir. Bu çalışma Batı'nın, Müslümanlarla ilgili oluşturmak istediği algıları ne tür görüntülerle, söylemle, anlatıyla ve kurguyla oluşturmaya çalıştığını ortaya koyması bakımından önemlidir. Makale ayrıca izleyicilerin bu tür medya içeriklerini eleştirel bir biçimde okuyabilmelerine önemli katkı sunabilir.

Anahtar Kelimeler: İslamofobi, İslam ve Terör, Kur'an ve Terör, Metinlerarasılık, Belgesel ve Anlam.

Jel Kodları: L82, D72

Abstract

Islamophobia is one of the most important problems Muslims face today on a global scale. Islamaphobia, which dates back to the founding of the The Caliphate of Cordoba, gained a new dimension especially after the terrorist attack on the Twin Towers in the United States on September 11, 2001. In particular, various forms of media such as cinema, documentary film, news, television series began to be widely used for this purpose. In this article, The Documentary film "Inside the Koran", produced by Antony Thomas, broadcast in different languages and in different media, is discussed and the messages about the Qur'an and Muslims are examined in detail. The film is particularly analyzed in the context of the visuals used, discourse, rhetoric, and narration. This study is important in that it reveals what kind of images, rhetoric, narrative and fiction the West is trying to create about Muslims. The article also can make a very significant contribution to the critical reading of this kind of media texts by the audience.

Keywords: Islamophobia, Islam and Terrorism, Quran and Terrorism, Intertextuality, Documentary and Meaning.

Jel Codes: L82, D72.

• Prof. Dr. Marmara Ü. Radyo Tv Sinema , yusufdevran@gmail.com, ORCID: 0000-0001-6430-1943

•• mesut.tanr@gmail.com, ORCID: 0000-0002-2285-8855

Giriş

İslam dünyasının günümüzde karşı karşıya olduğu en önemli sorunlardan biri “İslamofobi” yani İslam düşmanlığı olgusudur. İslamofobiyi yaymaya çalışanların birçok amacı olmakla birlikte en önemlisi İslam dini ve Müslümanlar hakkında olumsuz kanaatler oluşturup onların dışlanmalarına, aşağılanmalarına ve hor görülmelerine yol açmaktır. Ayrıca İslam dinini ve Müslümanları terörle ilintilendirerek birçok terör olayının arkasında Müslümanların olabileceği algısını oluşturmaktır.

İslamofobiyi yaymaya çalışanlar radyo, televizyon, kitap, sinema filmi ve belgesel film gibi değişik metin, meca veya araçları kullanmaktadır. Bu anlamda dikkati çeken örneklerden biri de “*Inside The Koran*” adlı belgeseldir. Bu makalede, bu belgesel filmdeki İslamofobik mesajların nasıl inşa edilmeye ve iletmeye çalışıldığı ele alınmaktadır. Metindeki görseller, söylemler ve anlatı gibi unsurlar göstergebilim, retorik ve söylem analizi yöntemleri çerçevesinde analiz edilmektedir.

Bu makale özellikle Batılılar tarafından üretilen belgesel film metinlerini izleyecek bireylerin daha bilinçli ve sorgulayıcı biçimde okuyabilmelerine katkı sağlamayı amaçlamaktadır. Kuşkusuz bu örnek belgesel film, genele teşmil edilemez ama İslamofobiyi yaymak için kullanılan görsel anlatım tekniklerinin, söylemlerin ve anlatıların ortaya konulması açısından son derece önemli olabilir. Çalışmanın temel iddiası “*Inside The Koran*” adlı belgesel filmde çok masum ve objektif biçimde İslam inancının anlatılmaya çalışıldığı izlenimi verilerek, Kur’an’ı Kerim, İslam dini ve Müslümanlar terörle ilintilendirilmeye, önceki metinlere benzerliği nedeniyle Kur’an’ın öz bir kutsal metin olmayabileceği şeklinde algılar oluşturulmaya ve dolayısıyla Kur’an-ı Kerime ve İslam dinine karşı izleyicilerin zihinlerinde kuşkular uyandırılmaya çalışıldığı şeklindedir. Bu anlamda çalışmada özellikle şu sorulara cevap aranacaktır;

- Belgesel filmde ne tür görseller kullanılmakta ve bu görsellerin yan anlamları nelerdir?
- Belgeselin kurgusu ve anlatısı ne tür bir anlamın inşasını sağlamaktadır?
- Belgeselde İslamiyet ve Müslümanlara karşı inşa edilen ideolojik söylemler nelerdir?
- Filmde kurulan metinlerarası bağlarla nasıl bir anlam inşa edilmektedir?
- Filmde izleyicilerin kolaylıkla ikna edilebilmesi için ne gibi retorik unsurları kullanılmaktadır.

Konunun öneminin anlaşılabilmesi için öncelikle İslamofobi kavramının ortaya çıkışının ve tarihsel süreç içerisinde kazandığı anlamların ve etkisinin tespit edilmesi gerekir. O nedenle makalenin ilk bölümünde bu kavramla ilgili literatür bilgisi verilmektedir.

1. İslamofobi Kavramına Genel Bir Bakış

“İslamofobi” kelimesi, “İslam” ve “phobos” kelimelerinin birleşiminden oluşmaktadır. Phobos; Yunancada, korkmak, dehşete kapılmak, endişelenmek

anlamlarına gelmektedir. Günümüz anlamıyla fobi, belirli nesnelere veya durumlar karşısında duyulan olağan dışı korku demektir. Temeli önyargı üzerine kurulan “İslamofobi” ise daha çok icat edilmiş veya birtakım insanlar tarafından içselleştirilmiş bir korkuya, başka bir deyişle, İslam’ın sebep olmadığı, İslam’dan kaynaklanmayan bir korkuya işaret etmektedir (Zaki, 2010, s. 16, akt. Karakuş, 2019, s. 7). Ayrıca, İslam karşıtlığı, Müslümanlardan korkma, İslam’dan nefret etme, dinsel hoşgörüsüzlük ve ayrımcılık, tüm Müslümanları şeytan ve terörist olarak görme, Müslüman karşıtı ırkçılık yapma şeklinde kullanımları da olan İslamofobi kelimesi, Türkçeye “İslam karşıtlığı” olarak çevrilmiştir.

İslamofobi, ilk olarak Fransızca “islamophobie” olarak, 1910 yılında “*La politique musulmane dans L’Afrique Occidentale Française*” adlı eserde kullanılmıştır. Yine 1920’li yıllarda yayınlanan bazı eserlerde Arap korkusundan bahsedilirken bu kavramın kullanıldığı bilinmektedir (Karakuş, 2006, s. 8).

İslamofobi, kavram olarak yabancı korkusunu tanımlamak için kullanılan “zenofobi”nin (xenophobia) alt kategorisi olarak görülmektedir. Yabancı düşmanlığı genellikle iki boyutta ele alınmaktadır: Birincisi korku duyulan grup, fiziksel, etnik veya kültürel özellikleri itibariyle “farklı” görüldüğünden, genellikle toplumun ayrılmaz bir parçası olarak kabul edilmemektedir. Bu da farklı olana duyulan antipati olarak gelişim göstermektedir. İkinci olarak ise yabancı düşmanlığındaki temel kaygı, bir kültürü veya toplumu “saf” bir şekilde tutmak ve korumak düşüncesinden hareketle oluşmakta ve yabancıların bu saf yapıyı bozacağı düşünülmektedir (Canatan, 2007, s. 26).

İslamofobi kavramı, günümüzdeki anlamıyla ilk olarak 1992 yılında Oryantalist Etinne Dinet tarafından kullanılmıştır (Erdenir, 2010, s. 28 akt. Akılotu, 2015, s.7). Daha sonra ise 1997’de İngiltere’de Runnymede Trust tarafından hazırlanan “*Islamophobia: A Challenge for Us All*” adlı raporda geçmektedir. Bu raporda İslamofobi, “*Müslümanlara karşı duyulan temelsiz korku ve hoşnutsuzluğu ihtiva eden bir bakış açısı veya dünya görüşü*” olarak tarif edilmiş ve bu bakış açısının pratikte Müslümanlara karşı toplumsal dışlama ve ayrımcılık gibi sonuçlar doğurduğu ifade edilmiştir (Şeref, 2010, s. 26).

Avrupa Birliği Temel Haklar Ajansı (The European Union Agency for Fundamental Rights- FRA) ise İslamofobiyi, “*İslam dünyasına mensup olan bireylerin maruz kaldıkları ayrımcılığa verilen genel isim*” olarak tanımlamıştır (Sarıaslan, 2018, s. 184).

Irkçılıkla Mücadele ve Fırsat Eşitliği Merkezi (CECLR)’nin 2002’de yaptığı çalışma ise İslamofobi’yi, “*İslam’ı tehlikeli bir öze indirgeyerek kin duymak*” olarak tanımlamıştır. Ayrıca, İslam dininin tarihi, kültürel, coğrafi ve sosyal boyutuyla bir bütün olduğu, fakat bu olumsuz önyargı ve kinin tek tipleştirme sonucu kavramları birbirine karıştırdığı savunulmuştur (Şeref, 2010, s. 25). İslam korkusu algısının temelini dini değil daha çok ırksal bir özellik taşıdığı düşünülmektedir. Yani İslam’ın bir din olarak algılanmaktan ziyade Batılı değerlere uzak olduğu düşüncesi daha ön plandadır. (Bilici, 2007, s. 1).

2004 yılında Budapeşte’de hazırlanan “*İslamofobi ve Gençlik Üzerindeki Etkileri*” raporunda İslamofobi şöyle tanımlanmıştır:

İslamofobi, İslam'a, Müslümanlara ve onlarla ilgili durumlara karşı duyulan korku ya da önyargılı görüştür. İster ırkçılık ve ayrımcılığın günlük formları halinde olsun, isterse daha saldırgan bir yapı alsın, İslamofobi, insan haklarının ihlali ve toplumsal birliğe bir tehdit olarak algılanmaya başlanmıştır (Şeref, 2010, s. 25, 26).

Avrupa İrkçılık ve Yabancı Düşmanlığı İzleme Merkezi'nin (EUMC-European Monitoring Center on Racism and Xenophobia) 2015 yılında yayınladığı "*İslamofobi Raporu*"unda İslamofobiye "*Müslüman karşıtı ırkçılık*" olarak tanımlarken, terimin çok geniş çaplı eylemler bütününe kapsadığı belirtilmiştir. Raporla, dünyada gücü elinde bulunduran söz sahibi kesimlerin siyasi ve ekonomik konumlarını artırmak, korumak ve yaymak için günah keçisi olarak İslam'ı ve Müslümanları seçmesinin İslamofobi olduğu belirtilmektedir (Çakaş, 2018, s. 68).

İslamofobinin Tarihsel Kökenleri

İslamofobi, günümüzün önemli konularından biri olsa da kökeni çok daha eskiye dayanmaktadır. İslam'ın dolayısı ile İslamofobi'nin Batılı düşünce muhayyilesindeki iz düşümü, İslam'ın doğuşu ile birlikte İslâm ve Hıristiyanlığın "karşılaşma" alanlarında yatmaktadır (Genel, 2014: 109). Tarihsel akış içerisinde İslamofobiye etkileyen süreçler göz önüne alındığında 20. yüzyıla kadar olan süreç ve sonrası şeklinde iki döneme ayrılabilir. Birinci dönem, 8. ve 11. yüzyıllarda İspanya'da hüküm süren Endülüs Emevi Devleti, 11. yüzyıldan başlayıp 13. yüzyılın sonlarına kadar devam eden Haçlı Seferleri ve 15. yüzyıldan 20. yüzyıla kadar Doğu Avrupa'da varlığını sürdüren Osmanlı Devleti'nin Avrupa ile ilişkilerini kapsamaktadır. İkinci dönem ise, II. Dünya Savaşı sonrası Müslümanların Batı'ya göç etmesi, İran Devrimi ile adam kaçırmaya ve rehin olayları, SSCB'nin dağılması, 1980 ve 1990'larda meydana gelen terör olayları ve 11 Eylül saldırısını kapsamaktadır. Tüm bu gelişmeler, İslamofobiye tesir eden dönüm noktaları olarak görülmektedir (Gölcü & Aydın Varol, 2018, s. 76).

Emeviler, 711 yılında bugünkü İspanya'nın güneyini fethederek Endülüs Emevi Devleti'ni kurmuşlardır. İslâm imparatorluğunun hızlı yükselişi ve yayılması hem teolojik hem de siyasi olarak Hıristiyanlığın dünya ölçeğindeki konumuna doğrudan bir tehdit oluşturmuştur. Her ne kadar Müslümanlar başlangıçta fethedilen topraklarda azınlıkta olsalar da, zamanla yerel Hıristiyanların kitleler halinde din değiştirmeleri gibi sebeplerle fethedilen bölgelerde çoğunluk olmaya; diğerleri de Arap dili ve kültürünün etkisiyle Araplaşmaya başlamışlardır. İslam tehlikesinin git gide büyümesi sebebiyle (Espesito, 2002, s. 85, 86) Avrupa'da "öteki" konumunda olan ve tehlikeli olarak görülen "*Müslümanların Avrupa'dan temizlenme*" düşüncesi yayılmış, Müslümanları İber Yarımadası'ndan ve Avrupa'dan atmak ve toprakları geri almak için *Yeniden Fetih* (Reconquista) gibi kampanyalar yürütülmüş, (Karakuş, 2006, s. 26) Avrupa'da Müslümanlar, barbar ve putperest olarak görülmüştür. İslam dininin kutsal kitabının 1243 yılında ilk defa Endülüs'te Latinceye çevrilmesi ve beş asır süren Müslümanlarla Hıristiyanların birlikte yaşama tecrübesi dahi bu algıyı değiştirememiştir (Canatan, 2007, s. 86).

İslam'ın, Endülüs sonrası yayılmaya devam etmesi, hem siyasi hem de ekonomik olarak güçlenmesi, Hristiyanları harekete geçirmiş ve papanın çağrısıyla 1099 yılında haçlı seferleri başlatılmıştır. Adını "haç"tan (Latince crux) alan Haçlı Seferleri, 11. yüzyıldan 13. yüzyıla kadar devam eden, Hristiyan âlemini İslâm (Müslüman ve Arap orduları) karşısında savaş meydanına çıkararak sekiz askerî seferi içermektedir. Bu seferler Batı ve İslam dünyası ilişkileri adına dönüm noktası kabul edilmektedir (Espesito, 2002, s. 87).

Haçlı Seferleri, 1095 yılında Papa II. Urbanus'un Clermont Konsilinde yaptığı konuşmanın ardından başlamıştır. İlk sebep olarak, Kutsal Toprakları, Müslümanların elinden kurtarmak olarak gösterilmiştir. Papa II. Urbanus Hristiyanlara "Haçlı Ruhü" ve "Kutsal İttifak" çağrısında bulunmuş ve yaptığı ilk konuşmasında Müslümanların, Hristiyanları yakarak öldürdüklerinden, Hristiyanları zorla sünnet ettirdiklerine kadar birçok iddiada bulunmuş; kafir olan Müslümanlarla savaşın "intikam ödevi" ve borcu olduğunu vurgulamış ve sözlerini şöyle bitirmiştir: "*Sadece savaşın. Sonsuz ödül için çalışın. Deus le volt!! Tanrı böyle istiyor!*" (Lamb, 2016, s. 58-59 akt. Karakuş s. 27).

Bu yaşanan gelişmelerle birlikte Papa ve kilise, Haçlı seferlerini kutsal seferler olarak ön plana çıkarmış, bu savaşlara katılanların günahlarından kurtulacakları, ölenlerin ise şehit olacakları propagandasını yapmıştır. Bu şekilde İslam'a ve Müslümanlara karşı dini söylemler ve motifler kullanılarak kitleler harekete geçirilmiştir (Hıdır, 2007, s. 87).

Hristiyanlar, Haçlı Seferleri'nde "öteki" olarak konumlandıkları Müslümanlar için İslamofobik söylemlerde ve anti-İslamist girişimlerde bulunmuşlardır. Hristiyanlar, kendilerini İsa Mesih'e iman eden ve Cennetin Krallığı'nı elde etmek için yola çıkmış olan vaftizli inananlar olarak görürken; Müslümanları ise Tanrı tarafından lanetlenen ve yaşamak için bir sebepleri olmayan, putperestler olarak görmüşlerdir (Akılotu, 2015, s. 26, 27).

Aslında Haçlı Seferlerinin en temel amaçlarından biri Avrupa'nın siyasi sınırlarını Arap Yarımadası'na kadar genişleterek "Birleşik Avrupa" yaratmaktır. "Doğudan gelen tehlike" olarak İslam inancı, bu süreci doğuran değil, tetikleyen unsur olarak görülmüştür (Kalın, İslam ve Batı, 2008, s. 65). Yani Hristiyanlar, ekonomik ve siyasi çıkarlarını gözetmek adına, dini kullanarak, Müslümanlarla savaşmayı kutsal bir gereklilik olarak gösterip kitleleri harekete geçirmişlerdir.

Baubérot, Haçlı Seferleri'nin yeni düşmanlar ortaya çıkardığını ve Hristiyanlık kavramının bölgesel bir anlam kazandığını belirtmektedir. Yahudiler ve "heterodokslar"ın iç düşmanlar; Ortadoğu, Afrika ve İspanya'daki Müslümanların ve Müslüman Türklerin de dış düşmanlar olduğunu ifade etmektedir (Baubérot, 2008, s. 26).

1453'te Fatih Sultan Mehmet'in İstanbul'u fethederek *Doğu Roma İmparatorluğu*'na son vermesi Hristiyanların ilerleyişini durdurmuş ve Osmanlı İmparatorluğu Avrupa'da "Tehdit" olarak algılanmaya başlanmıştır (Yılmaz, 2008, s. 88). Osmanlılar, Avrupa'daki devletlerle birçok savaş yapmıştır. Bu sebeple onlar için Müslüman denildiğinde akla Osmanlı Devleti ve Türkler gelmektedir. Bu savaşlarda Osmanlılar, Avrupalılara karşı büyük galibiyetler kazandıklarından, Batılı hükümetler ve halkların nazarında çok büyük bir tehdit olarak görülmüşlerdir. Tüm bunlar hem İslam'ın Hristiyanlık için bir rakip

olarak görülmesine hem de Türklerin tüm Avrupa'yı fethedeceği korkusuna neden olmuştur (Kapaklı, 2016, s. 6). Bunun sonucunda ise çözüm olarak İslam aleyhine iftiralar atma yoluna gidilmiştir. Batılılar, düşman gördüğü Osmanlıları gerçekte bağdaşmayan şekilde tasvir ve tanımlamalarla takdim etmişlerdir (Canatan, 2007, s. 88). Örneğin, 1665'te Jean Coppin, Hristiyan yöneticilerden Türklere karşı yardım isterken onlardan "*Tanrının oğlunun kutsal emanetlerinin olduğu toprağı kirleten vahşi ve barbar bir toplum olarak bahsetmektedir*" (Kapaklı, 2016, s. 6, 7).

İslamofobinin temellerini atanlardan biri de Martin Luther olarak kabul edilebilir. Müslümanların, Avrupa'da güçlendiğini gören Protestanlığın kurucusu Luther, kitaplarında İslamofobik ve anti-İslami söylemler kullanarak Avrupa'daki Türkler ve Müslümanlara olan korkunun temellerini atanlardan biri olmuştur. Kur'an ve Hz. Muhammed hakkında yazdığı olumsuz makaleler ve tezlerin yanı sıra Osmanlı'nın ve İslam'ın Avrupa için tehdit olduğunu her fırsatta dile getiren Martin Luther, 31 Ekim 1517'de Wittenberg Kilisesinin kapısına bu konuyla ilgili 95 maddelik bir bildiri asmıştır (Karakuş, 2006, s. 33).

Martin Luther, Müslümanları kadın müptelası, şehvet düşkününü ve zalim olarak tanımlamış ve tüm bu iddialarının Kur'an-ı Kerim ve Hz. Muhammed'e dayandığını iddia etmiştir. Örneğin, Kur'an'ın erkeklere on ya da yirmi eş alma ve boşama hakkı verdiğini, İslam'da kadınların mal gibi alınıp satıldığını ve aşağılık olarak görüldüğünü iddia etmiştir (Canveren, 2014, s. 159).

Haçlı Seferleri; Batının, Doğu ve İslam algısında çok önemli bir yere sahip olmuş, bu algı 21. yüzyılda bile etkisini göstermiştir. 11 Eylül saldırılarının ardından ABD Başkanı George W. Bush, "*Terörizme karşı bu Haçlı seferi, bu savaş zamanı olacaktır, Amerikalılar sabırlı olmalıdır*" demiştir. Yine Müslümanlara karşı Haçlı Seferleri başlatan Bill Keller, bir konuşmasında "*Müslümanlar camilere girebilir ve İslam'ın yalanlarını vaaz edebilirler, ben de buraya gelip İncil'in hakikatini vaaz edeceğim*" şeklinde seslenmiştir (Lean, 2015, s. 142 akt. Karakuş s. 30).

Netice olarak şu söylenebilir: Günümüzde Batı'nın zihnindeki "Barbar Türk" imajını oluşturanlardan biri de Luther'dir. Luther'in görüşleri Hristiyanların, özellikle kurucusu olduğu mezhebe mensup olan Protestanların üzerinde oldukça etkili olmuştur (Hıdır, 2007, s. 155, 157).

20. Yüzyılda "İslamofobi"nin Artmasına Neden Olan Gelişmeler

20. yüzyıl'da İslamofobinin artmasına sebep olan olaylar; Müslümanların büyük gruplar halinde Batı'ya göçmeleri, uçak kaçırımlar, rehin almalar ve 1980'ler ile 1990'larda gerçekleştirilen terörist eylemler, 11 Eylül Dünya Ticaret Merkezi ve Pentagon'a yapılan saldırılar ve Avrupa'da meydana gelen saldırılar gösterilmektedir (Kalm, 2015, s. 19).

II. Dünya Savaşı sonrasında yeniden yapılanan Avrupa'nın, neo liberal politikaları sonucu az gelişmiş ülkelerden işçi göçü alması da İslamofobi bağlamında ele alınması gereken önemli noktalardan birisidir. 1960 Krizi ile başlayan bu süreç sonunda Müslüman ülkelerden birçok işçi Avrupa'ya göçmüştür. 1960 yılı öncesine kadar nispeten daha homojen bir yapıya sahip olan Avrupa'nın toplumsal yapısı, yaşanan

göçler neticesinde değişmeye başlamıştır. Modern, seküler yaşam tarzlarını ve kültürel değerlerini evrensel normlar olarak gören Batı halkı, bu yaşanan gelişmelerle birlikte, farklı kültürel ve dinsel kimlikleri olan Müslümanlarla aynı ülkelerde yaşamaya başlamışlardır (Akılotu, 2015, s. 13, 14). İşçi göçleri ve yabancı istihdamı zamanla Avrupa ülkelerinde milliyetçiliğin artmasını sağlamış, bu da göçmenlere karşı ötekileştirmeye, dışlamaya ve ırkçı politikaların artmasına yol açmıştır (Şeref, 2010, s. 35).

Avrupa toplumları kendi tarihi tecrübelerinden kaynaklı olarak İslam dini ile laik değerlerin örtüşmeyeceğini ve İslam dininin bir dogma olduğunu öne sürmüşlerdir. İslam'ı yıllarca mücadele ettikleri Hristiyan/Kilise dogmasının başka bir formu olduğuna inanan Avrupalılar, İslam dininde din-devlet ayrılığının, şeriat kanunlarının insan haklarıyla (bilhassa kadın haklarıyla) ve demokrasiyle uyumunun mümkün olmadığını düşünmektedirler (Suyum, 2017, s. 49). Müslümanların hızla artan nüfusu karşısında, Batılılar, Avrupa'nın tamamen bir “Eurobia”ya dönüşeceğini ve Müslümanlar tarafından yönetileceğini düşünmeye başlamış ve bu konuda çok sayıda komplo teorileri üretmişlerdir (Yücel, 2012, s. 44).

İslamofobinin yayılmasına etki eden en önemli olaylardan biri de 4 Kasım 1979 yılında gerçekleşen İran devrimidir. Bu devrimle birlikte Şah Rıza Pehlevi'nin liderliğinde Monarşi ile yönetilen İran, Ayetullah Hümeyni rehberliğinde İslam hukuku ve Şii mezhebi görüşlerini esas alan İran İslam Cumhuriyeti'ne dönüşmüştür. BBC'nin haberine göre Ayetullah Hümeyni Paris sürgününden Tahran'a döndüğünde, bazı kaynaklara göre en az iki milyon kişi tarafından karşılanmış ve bu kişiler öğrenciler, memurlar, entelektüeller, tüccarlar, işçiler, esnaflar ve din adamları gibi farklı kesimlerden oluşmuştur (BBC, 2019).

Devrim sonrasında, ABD'nin tedavi için Şah Rıza Pehlevi'yi ülkesine götürmesi sonucunda İran'ın başkenti Tahran'da büyük olaylar olmuş, ABD büyükelçiliği basılarak 66 Amerikalı diplomat ve görevli esir alınmıştır. Esir alınan Amerikalıların gözleri bağlı şekilde, İran sokaklarında gezdirilmesi ve bu görüntülerin tüm dünyaya yayılması Batı'da büyük korku ve gerilime sebep olmuştur. Bu rehine olayı Amerikan medyası başta olmak üzere birçok ülkede anti-İran propagandası yapılmasına sebep olmuştur. Amerika'da medya, halka “Ortadoğu, Hümeyni ve İran” kavramlarını sistematik bir şekilde “Decal” kavramı ile birlikte sunarak algı yönetimi yapmıştır (Akılotu, 2015, s. 15).

İran Devrimini, İslam'ın ve Müslümanların imajı açısından bir kırılma anı olarak gören Canatan'a göre, İran İslam Devrimi sonrasında Batı'da İslam dinine karşı önyargılar ve ırkçı tavırlar tekrar ortaya çıkmıştır (Canatan, 2007, s. 19). Netice olarak İran Devrimi sonrasında Batı'da İslam'a karşı bir “karşı propaganda” çalışması yapılmaya başlanmış ve İslami köktencilik ile ilgili birçok kitap yazılarak İslam dininden bir tehdit olarak bahsedilmiştir. Salman Rüşdi'nin “Şeytan Ayetleri” adlı kitabı da bu konuda en çok tepki toplayan kitaplardan biridir. Hümeyni, daha sonra kitabı yazan Rüşdi için ölüm fetvasını vermiştir (Akılotu, 2015, s. 16).

11 Eylül Saldırısı Sonrası İslamofobi

11 Eylül Saldırısı İslam ve Batı ilişkileri adına dönüm noktası olmuştur. 11 Eylül 2001'de 19 kişiden oluşan terör örgütü gruplarının, birkaç hedefe saldırmasıyla

sonuçlanan olaylarda, 2 bin 996 kişi hayatını kaybetmiş, 6 binden fazla kişi ise yaralanmıştır.

11 Eylül saldırısı sonrasında dünyada güvenlik politikaları ve diplomasi alanında önemli değişikliklere gidilmesine sebep olmuştur. Başkan Bush, saldırıdan kısa bir süre sonra yaptığı açıklamada, İran, Irak ve Kuzey Kore'yi "şer eksen" olarak tanımlamıştır. Ardından ABD, önce Afganistan'ı, daha sonra da Irak'ı "terörle mücadele" stratejisi kapsamında işgal etmiştir. Bu saldırıdan sonra ABD ve müttefiklerinin izlediği sert, realist politikaların etkisi bugün de sürmektedir. Bu politikalar sebebiyle ABD'nin başta İslam dünyası olmak üzere, Ortadoğu ve üçüncü dünya ülkeleriyle olan ilişkileri ciddi şekilde bozulmuş ve ABD'nin bu ülkelerdeki algısı neredeyse "düşman ülke" seviyesine gerilemiştir (Erdin, 2014, s. 12).

ABD'de 11 Eylül'de getirilen sıkı uygulamaların geçerliliği hala devam etmektedir. Ulusal Güvenlik Kurumu'nun (NSA) yetkileri artırılıp, kısaltması "*PATRIOT*" olan yasa çıkarılarak, "terörle mücadele" konusunda atılacak adımlar detaylandırılmıştır. Guantanamo adasında "yasa dışı düşman savaşçılar" adı verilen kişilerin tutulduğu bir hapisane kurulmuştur. Daha sonra ise Guantanamo ve diğer hapisanelerde, CIA'nın dünyanın farklı yerlerinde El Kaide bağlantılı olduğu iddia edilen kişilere işkenceli sorgular yaptığı ortaya çıkmıştır.

Saldırılarından hemen sonra din, ırksallaştırma, milli kimlik ve vatandaşlık gibi sorunlar tezahür etmiştir. Bu durum daha çok Arap ve Orta Doğulu olmak üzere Amerika'da yaşayan Müslümanların, Siyahilerin hatta Asyalıların dahi durumunu etkilemiştir. Bu insanların bazıları Müslümanlara benzediği için dahi saldırılara maruz kalmış, hatta öldürülmüşlerdir (Kapaklı, 2016, s.22).

Saldırıdan sonra İslam küresel ölçekte medyanın öncelikli bir konusu olmuştur. Bu çerçevede dinler, kültürler ve medeniyetler arası çelişkiler, farklılıklar ve çatışmalar gündeme getirilmiş ve bu yönde eserler verilmeye başlanmıştır. Medeniyetler ve kültürler arası etkileşim ve diyalogun giderek azaldığı, çatışma ve kutuplaşmanın ise giderek arttığı bu dönemde, en sık ve yaygın olarak kullanılan sözcüklerden birisi de "İslamofobi" olmuştur (Yüksel, 2014, s. 194).

Saldırıları, Batı medyasının dilini de değiştirmiştir. "Terörist" kavramı sanki Müslümanları tanımlar şeklinde kullanılmaya başlanmıştır. İslam, geçmişte komünizm ile mücadele eden Batı'nın yeni düşmanı haline getirilmiştir. 11 Eylül saldırıları sonucu, başta ABD olmak üzere batılı devletlerde Müslümanlara karşı işlenen nefret suçlarında büyük artış görülmüştür. Samuel P. Huntington'ın yazdığı "*Medeniyetler Savaşı*" adlı makale yeni düşmanın siyasi zeminini oluşturan örneklerden biri olarak kabul edilmektedir (Erdin, 2014, s. 13, 14).

Medya ve İslamofobi

Günümüzde İslam denildiğinde aklımıza birçok farklı yaşayış ve Müslüman profilleri gelmektedir. İslam dininin bu şekilde homojen bir yapıda olmamasının altında yatan birçok sebep bulunmaktadır. Ancak Batı, "öteki" olarak konumlandırıldığı Müslümanları tamamen homojen bir yapıda sunarak, İslam'dan bağımsız siyasi, ekonomik veya

kültürel konuları da dinin bir parçasıymış gibi aktarmakta ve bu ülkelerdeki birçok sorunu, İslam karşıtı bir propaganda için kullanmaktadır.

İkinci Dünya Savaşı sırasında temelleri atılan ekonomi-politik sistemde başrolü ABD üstlenmiştir. Yaşanan siyasi gelişmeler sonrası ABD, medyanın İslam’a ve Müslümanlara dair duruşunu, Ortadoğu stratejilerine göre (petrol kaynaklarının kontrol edilmesi ve İsrail’in güvenliğinin sağlanması gibi) belirlemiştir. Özellikle sinema sektörüne yön veren Hollywood’da bu durum net şekilde görülmektedir. Amerikan Sinema Filmleri Derneği eski başkanı Jack Valenti’nin “*Washington ile Hollywood’un DNA’sı aynıdır*” sözü de bunu doğrular niteliktedir (Afat, 2019). Hollywood Sineması’nda 11 Eylül sonrası filmlerin savaş, aksiyon, suç, fantezi ve bilimkurgu türleri kendi içinde tektipleşmiştir. Metaforun ve alegorinin kullanımına son derece müsait olan fantastik ve bilim kurgu filmlerinde dikkat çeken nokta ise Soğuk Savaş dönemi filmlerinde de oldukça sık rastlanan “öteki”, “bilinmeyen düşmana karşı savaş” temalarına rastlanmasıdır. Ve bu öteki genelde İslam olmuştur (Türkmen, 2018, s. 130).

Edward Herman ve Noam Chomsky’nin “Rızanın İmalatı” adlı çalışmalarında özellikle vurguladıkları üzere ABD, toplumda kamuoyu oluşturmak ve rıza üretimi sağlamak adına kitle medyası ve sinemadan fazlasıyla yararlanmaktadır. 11 Eylül sonrasında İslamofobinin yeniden üretilme süreci için de aynı durumun geçerli olduğu görülmektedir (Chomsky & Herman, 2012, s. 72).

Lübnan kökenli Amerikalı kitle iletişimi uzmanı Profesör Jack Şahin, “*Suçlu*” (Guilty) adını verdiği kitabında, Hollywood filmlerinde Arap ve Müslüman karakterlerin bilinçli şekilde kötü gösterildiğini ifade etmektedir. Bunun bir Yahudi veya Asyalıya yapılan ırkçılıktan farkı olmadığını ve kimsenin bu konu hakkında bir şey yapmadığını ifade eden Şahin, “*Amerika Birleşik Devletleri’nde İslam ve Araplar hakkında her şeyi söyleyebilirsiniz ve bunun yüzünden bir sıkıntı çekmezsiniz*” demektedir. Hollywood’un Arapları olumsuz tasvir etmesinin Amerikan yönetiminin de politikasını kolaylaştırdığını ileri süren Şahin, Araplar ve Müslümanlar yıllarca ‘düşman’ olarak resmedildiğinden, ABD’nin Irak’a savaş açmasının kolaylaştığı ve bu savaşın çok az kişi tarafından protesto edilmesinin temel sebebinin bu olduğunu ifade etmektedir. Şahin şöyle demektedir:

Görüntüler politikayı güçlendiriyor. Politika daha adil oldukça, belki filmler de bundan etkilenir. Platon şöyle diyor: ‘Hikayeleri söyleyenler toplumu yönetir.’ Hiçbir şey değişmedi, anladığımız kadarıyla bugün hikaye söyleyenlerin dünya üzerinde müthiş etkisi var (Dünya Bülteni, 2008).

ABD’de medyanın Müslümanlarla ilgili önyargılı yayınları izleyicileri olumsuz etkileyebilmektedir. Sözelimi Randolph Linn adlı Amerikalı, FOX News’de yayınlanan ve Müslümanları terörist olarak gösteren haberleri izledikten sonra çok öfkeli olduğunu ve bunun ardından da Ohio Camii’ne giderek orayı ateşe verdiğini açıklamıştır. Linn’in mahkemedeki ifadeleri medyanın İslamofobiye nasıl tetiklediğini göstermektedir: “*Ne zaman haberleri izlesem Müslümanların Amerikalıları öldürmeye çalıştığını görüyorum. Haberlerde sürekli Müslümanların terörist olduğu anlatılıyordu. Bana kalırsa hepsi terörist*”. Bu olayı daha da ilginç kılan ise, Linn’in aslında hayatında hiçbir zaman bir Müslümanla tanışmamış ve İslam’ı bilmiyor oluşudur. Mahkemeye çıkan Linn’e davaya bakan hakim

Jack Zourhary, "Herhangi bir Müslüman tanıyor musun ya da İslam dini hakkındaki bilgin nedir?" diye sorduğunda Linn, Müslüman tanıdığı olmadığını ve İslam ile ilgili bütün bildiklerini Fox News ile bir radyo programından öğrendiği cevabını vermesi düşündürücüdür (Gölcü & Çuhadar, 2018, s. 90). Yine Hollanda'da Müslümanlara yönelik artan suçlar sebebiyle, bu suçlamaların yersiz olduğunu göstermek adına iki genç bir sosyal deney yapmıştır. Gençler, İncil üzerine Kur'an yazan bir kapak örtüp, İncil'den pasajlar okuyarak dinleyicilerin yorumlarını alırlar. Deney, Batı'nın İslam hakkındaki yanlış bilgilerini ve önyargılarını doğrular niteliktedir (Youtube, 2018).

11 Eylül sonrasında Batı Medyası, İslam'ın bir şiddet dini olduğu algısını yaratmış ve elinde bomba, silah, kılıçla resmedilen Müslümanların, masum insanları öldürebileceği imajı çizmiştir. Bu durum birçok örnekte görülebilir. Sözgelimi, 22 Temmuz 2011 yılında Anders Behring Breivik adındaki canı Norveç'te Utøya adasında kamp yapan çocukların bulunduğu yere otomatik silahla saldırarak 18 yaşın altında 69 çocuğu öldürmüştür. Medya olay aydınlanana kadar, saldırıyı İslam ile ilişkilendirmiş, bunun İslami bir terör saldırısı olabileceği konuşulmuştur. Ancak sonra anlaşıldı ki İşçi Partisi mensubu bir ırkçı, tam aksine İslam ve göçmen karşıtı düşüncelerle eylemini planladığını ve gerçekleştirdiğini defalarca dile getirmiş ve uluslararası toplumda da yakından takip edilen bir yargılama sonunda 21 sene hapse mahkûm edilmiştir. Batının İslam'a karşı bu önyargılı tutumu ise akıllarda yer etmiştir.

Batı Medyası, tarafsız olmayıp kurumsal ırkçılıkla da İslamofobiyi beslemektedir. Örneğin, 22 Mart 2017'de Londra'da 6 kişinin öldüğü saldırılar için "terör ifadesini kullanan BBC'nin, Yeni Zelanda'da bir camide 49 Müslüman'ın öldüğü saldırı için "terör" veya "terörist" kelimesini kullanmadığı görülmektedir. Daily Mirror'un ise katilin bebeklik fotoğrafını kullanarak "melek çocuk" söylemini tercih ettiği; teröristin eski arkadaşlarının ifadelerini kaynak göstererek, teröristin "çocuklar için ücretsiz spor programları veren sevimli bir kişisel antrenör olduğu" ancak "son yıllarda yaptığı seyahatler sırasında bir şeylerin onu değiştirdiği" cümlelerine yer vermiştir. BBC'nin eski editörlerinden Rifat Jawaid de İngiliz yayın kuruluşuna tepkisini şu sözlerle ifade etmiştir:

Eski bir BBC editörü olarak göz kamaştırıcı şekildeki taraflı yayınlarınızdan inanılmaz derecede hayal kırıklığı duyuyorum. Avustralya ve Yeni Zelanda başbakanları saldırıları terör saldırısı olarak nitelenmesine rağmen televizyonunuz ve editörleriniz için bu sadece bir cami saldırısı! Utanç verici (İnternet Haber, 2019).

WUIS adlı kuruluş tarafından Illinois Üniversitesi'nden Prof. Travis Dixon'a yaptırılan ve 2008-2012 yılları arasındaki ABD haber medyası arşivi üzerinden gerçekleştirilen bir araştırmada, incelenen ABD televizyon haberlerinde, Müslümanların terörist imajıyla ya da bu imajı besleyecek şekilde yansıtıldığı yönünde bulgular ortaya çıkarılmıştır. Haberlerde dünyanın gerçek halinin yansıtılmadığını söyleyen Dixon'un arşiv taraması görüntülü medyada yer verilen tüm terörist portrelerinin yüzde 81'inin Müslümanlara ait olduğunu göstermiştir. FBI terörist dosyalarının ancak yüzde 6'sını oluşturan "Müslüman teröristlerin" medyada orantısız şekilde en geniş yeri işgal edişinin

Müslümanların terörist olarak algılanmasına yol açtığına işaret etmektedir (Gölcü & Çuhadar, 2018, s. 83).

Batı medyasının Avrupa ülkelerinde veya ABD’de terör eylemi gerçekleştiren Hristiyanları terörist olarak nitelendirmemesinin nedenlerinden biri kendi anlam dünyalarında ve zihin haritalarında bir Batılının veya Hristiyan’ın terörist olamayacağı inancının olmasıdır. Başka bir ifadeyle terörist denilince zihinlerinde Müslüman imgesinin oluşmasıdır. Dahası Batılılar kendi ülkelerinde terörist olarak nitelendirdikleri kişilerin de, Müslümanlara benzeyerek terörist olduklarını anlatmaya çalışmaktadırlar. Sözelimi, eski ABD Başkanı George Walker Bush’u terörist olarak itham edenlerin Bush’un afişini hazırlarken fotoğrafı üzerinde oynama yaparak onu yaşlı bir dindar kodlarıyla kodlamış ve dindar bir Müslümana benzetmişlerdir. Başka bir anlatımla bu kişiler Bush’un Müslümanlara benzeyerek, onlar gibi, terörist olduğunu iddia etmişlerdir. Oysa Bush başta Irak olmak üzere Ortadoğu’da milyonlarca Müslümanı katleden bir lider olmuştur (Devran, 2007, s. 25).

Medya mesajlarına karşı toplumun bilinçlendirilmesi günümüz açısından çok önemlidir. Bu nedenle gerek yurt dışında ve gerekse Türkiye’de birçok iletişim fakültesinin müfredatında medya okuryazarlığı dersi yer almaktadır. Hatta bu ders bazı ülkelerde orta öğretimde de okutulmaktadır.

2. “*Inside The Koran*” Filminin Dili ve İnşa Edilen Anlamlar

Başta İngiltere ve ABD’de olmak üzere birçok ülkede gösterime giren “*Inside the Koran*” adlı belgesel film, Antony Thomas tarafından yapılmış ve 14 Temmuz 2008 tarihinde yayınlanmıştır. Ayrıca *National Geographic Channel*’ın Türkiye’deki kanalında da Türkçe dublajlı hali izleyiciye sunulmuştur. Çok sayıda kişi tarafından izlenen bu film değişik ortamlarda tartışmalar konu olmuştur.

“*Inside the Koran*” Batılıların Kur’an-ı Kerim’e ve İslam dinine bakışının, İslam düşmanlığının ve korkusunun nasıl oluşturulduğunun anlaşılabilmesi adına önemli televizyon metinlerinden biridir. Belgesel filmin afişinde “*İslam’ın kalbine yolculuk*”; genel başlığında ise “*Dünyanın en etkili kitaplarından biri olan Kur’an’ın incelenmesi*” cümleleri yer almaktadır. Filmin sinopsisinde ise şu açıklamaya yer verilmektedir:

Kur'an dünyadaki ideolojik açıdan en etkili metinlerden biridir ve bu emirleri yerine getiren bir milyardan fazla Müslüman vardır. Oysa bu tekil dinin kendi içinde barış, şiddet, ceza, affetme ve kadınların statüsü ile ilgili tutumlarda büyük farklılıklar var. Bu göz açıcı film, İslam tarihini ve şu anki durumunu keşfetmek için Müslüman dünyasının kalbine derinlemesine inmektedir. Ayrıca, bu kitapla ilişkileri, insanlık için karmaşık, güzel ve sıklıkla çelişkili olan; dini liderlerden imamlara, örtülü inzivada yaşayan basit çiftçilerden kadınlara kadar, kişisel yaşamları getirmektedir

Film girişten sonra şu dokuz bölümden oluşmaktadır: “*Peçe ile Yaşamak; Erkek ve Kadın; Altın Çağ; Hoşgörü ve Hoşgörüsüzlük; Bölünmüş İslam; Suç ve Ceza; Tanrı’nın Sözü; Gizli Anlamlar; 21. Yüzyılda Kur’an.*” Bu başlıklardan belgeselin çok karmaşık başlıklar şeklinde oluşturulduğu görülmektedir. Bu doğrultuda Thomas, filmi klasik yöntem olan

giriş, gelişme ve sonuç şeklinde değil, kendince kurguladığı başlıklar arasında geçişler sağlayarak anlatmıştır. Bu anlamda belgeselin karmaşık bir anlatısının olduğu söylenebilir.

Giriş bölümünde, Kur'an-ı Kerim'in nasıl bir kitap olduğu, hangi yılda nerede ortaya çıktığı, kaç yılda tamamlandığı, ne zaman kitap haline getirildiği ve Müslümanların Kur'an'a bakışı gibi temel konulara değinilmektedir. Ayrıca Hz. Muhammed hakkında kısa bir tanıtıma yer verilmektedir. Kur'an tilavetleri eşliğinde ilerleyen bölümde, Kur'an-ı Kerim'in genel dil yapısı anlatılmakta, ardından İslam dini ve günümüzdeki durumuna geçilmektedir. Bu bağlamda özellikle kadınların sosyal hayattaki konumu irdelenmekte, Müslüman kadınların hak ve hürriyetleri hakkında detaylı bilgi verilmektedir. Ayrıca suç ve ceza kavramlarının İslam ülkelerindeki uygulamalarından inanç ve ibadet farklılıklarına kadar birçok ayırım vurgulanmaktadır. İkili karşıtlıklar üzerinden ilerleyen giriş bölümünde yönetmen, izlettiği görüntüler ile izleyiciyi bilgilendirmekte ve iddialarını desteklemektedir.

Peçe İle Yaşamak adlı bölüm, Mısır'ın Kahire şehrinde Müslüman bir ailenin evinde başlamaktadır. Erkek egemen bir evde avukatlığı bırakıp ev hanımlığı yapan ve peçe giyen Hannan Kamel isimli kadın ve ailesinin günlük hayatına yer verilmektedir. Ardından Mısır'ın kırsal bölgelerinde eğitim veren bir Müslüman kadın olan Lena Fawzy'nin hayatından kesitler gösterilmektedir. Lena'nın, Hannan'a göre daha özgür bir kadın olduğu ve erkeklerin ona daha saygılı olduğu belirtilmektedir. O da tesettürlü bir kadındır ancak, Hannan gibi çarşaf veya peçeli değildir. Yemek masası etrafında Lena, ailesi ve arkadaşları onun nasıl tesettüre girdiğine dair sohbet etmektedir.

Erkek ve Kadın başlıklı bölüm Lena'nın Kur'an-ı Kerim'e bakışı ve öznel yorumları ile devam etmektedir. Bu bölümde Kur'an'daki kadınlar ve onların erkeklerle olan ilişkisi ile ilgili ayetleri, ilahiyatçılar, aktivistler ve diğer halktan olan Müslümanlar değerlendirmektedir. Özellikle El-Ezher Üniversitesi'nde görev yapan kadın dekanı Dr. Souad Saleh'in yaptığı yorumlar ön planda tutulmaktadır.

Altın Çağ adlı bölümde, İslam'ın ortaya çıkış sürecinde, nasıl bir medeniyet oluşturduğu konusu ele alınmaktadır. Bu anlamda İslam'ın etkilendiği ve etkilediği kültürlerden söz edilmekte; İslam'ın yayılma döneminde gerçekleştirilen fetihler ve dünyaya kazandırdıkları bilimsel ve kültürel gelişmelere kısaca değinilmektedir. Ayrıca İslam'ın ve Kur'an-ı Kerim'in diğer dinlerle ilişkisi de bu bölümde irdelenmektedir.

Hoşgörü ve Hoşgörüsüzlük başlıklı bölümde yönetmen, hoşgörü konusunu Kudüs şehri üzerinden ele almaktadır. Kudüs'ün üç büyük kutsal din için ne anlama geldiğini uzmanlar anlatmaktadır. Ayrıca bu bölümde İslam adına savaştığını ve şehit olduğunu iddia eden insanlardan örnekler gösterilmekte ve Kur'an'da savaş, barış ve cihat gibi kavramlar bazı uzmanlar tarafından izah edilmektedir.

Bölünmüş İslam'da Müslümanlar arasındaki ayrışmalara, özellikle Şii ve Sünni mezhepler arası farklılıklara değinilmektedir. *Suç ve Ceza* başlıklı bölümde İslam ülkelerinde uygulanan şeri kanunlar üzerinde durulmakta, birbirinden çok farklı olan şeriat kanunları ve fıkıh uygulamaları işlenmektedir.

Tanrı'nın Sözü başlıklı bölümde daha çok Kur'an-ı Kerim'deki ayetler üzerinden inceleme yapılmaktadır. Arapçanın Müslümanlar arasında da çok bilinmediği anlatıcı tarafından vurgulanmaktadır. Kur'an-ı Kerim'deki ayetlerin değişik çevirileri ve yorumları olduğu savı, birçok Müslümanın ve uzmanın birbirinden farklı görüşlerine yer verilerek desteklenmektedir. Daha sonra Vahhabilik inancına değinilerek, Suudi Arabistanlıların milyarlarca dolar harcayarak Kur'an-ı Kerim'e istediklerini yazdırdıkları ifade edilmekte ve “Kur'an değiştirildi mi?” sorusu sorulmaktadır.

Gizli Anlamlar bölümünde Kur'an-ı Kerim'in değıştiği ve içindeki ayetlerinin çoğunun yanlış çevrildiği iddialarına yer verilmekte ve Christoph Luxenberg adında bir yazarın yazdığı kitap üzerinde durulmaktadır. Kendisinin görüntülenmesine izin vermeyen bu yüzden de onun ifadelerini başkasının aktardığı bölümde Luxenberg, eski Süryanice dilini inceleyerek yaptığı çalışmada Kur'an'ın nasıl değıştiğini ve ifadelerinin aslının Hristiyan Süryanilerden alındığını anlatmaktadır.

21. *Yüzyılda Kur'an* isimli son bölümde Kur'an'ın dünyaya getirdiği bazı öğretilere ve köleliğin kaldırılması gibi emirlere değinilmektedir. Thomas, her ne kadar barışçıl ayetler olsa da Müslümanların, Kur'an'ı nasıl anlayıp yorumladığı konusunun hem Müslümanları hem de dünyayı etkileyeceğini söyleyerek belgeseli sonlandırmaktadır.

Hangi İslam? Aynı Kitap Farklı Yorumlar

İsmi İslam'ın kutsal kitabı Kur'an-ı Kerim'den alan “*Inside the Koran*” adlı belgeselin teması, söylemi, anlatısı ve kurgusu oldukça dikkat çekicidir. Belgesel, izleyiciye doğrudan bilgi veren ‘açıklayıcı biçem’ türündedir. Karmaşık bir anlatıya sahip olan belgesel, seyirciyi bilgilendirmekten daha ziyade sorulara, hatta kuşkulara sahip olmasını ve dolayısıyla sorgulamasını sağlamayı öncelemektedir. “*Inside The Koran*” filminin, başlığı itibariyle Kur'an-ı Kerim'i merkeze alarak, içerisinde ne gibi mesajların bulunduğunu irdelemesi beklenirken, filmde başlığın aksine farklı coğrafyalarda yaşıyan Müslümanlar ve onların Kur'an-ı Kerim'i nasıl yorumladığı ele alınmaktadır. Yine belgeselin sinopsisinde, İslam'ın tarihini ve şü anını keşfetmek için “*Müslüman dünyanın kalbine inmek*”ten bahsedilse de çok kısıtlı ülkede yapılan çekimlerle böyle bir amacın gerçekleştirilebildiği söylenememektedir.

Zıtlıklar üzerine inşa edilen belgeselin konusu hemen ilk bölümden itibaren, Kur'an-ı Kerim merkezinden İslam'a ve dünyadaki Müslümanların yaşayış farklılığına getirilmektedir. Kur'an-ı Kerim'in kutsal bir kitap ve İslam'ın evrensel bir din olmasına rağmen, aslında birçok konuda farklı görüş ve uygulamaların olduğu vurgulanmaktadır. Thomas'ın verdiği radikal örnekler, önyargısını ve niyetini ortaya koymaktadır. Thomas, asılan, taşlanan ve kafası kesilen insanların şiddet içeren görüntülerini açık şekilde izleyiciye göstermekte, en geri kalmış ülkelerdeki kadın profillerini “İslam'ın kadını” olarak tanıtmaktadır ki bu görüntüler birçok Müslüman ülkede kabul edilmemekte ve şiddetle eleştirilmektedir. Bu ülkelerdeki yaşam pratiklerinin İslam inancı ile bağdaştırıldığı belgeselde bu uygulamaların Kur'an-ı Kerim'de yer alıp almadığı bilimsel olarak ortaya konulmamaktadır.

Dahası yapımcı birbirinden epeyce farklı görüşlere sahip olan Sünni ve Şii mezhepleri konusuna girerek Kur'an-ı Kerim'in birden çok yorumu olduğuna, anlaşılması zor bir

kitap olduğuna işaret etmekte ve Müslümanlar üzerinden Kur'an eleştirisi yapmaktadır. Thomas: *"İslam'ın temeli Ku'ran'a dayanıyorsa ve Kur'an'da Allah'ın değişmez ve nihai kitabı ise bu farklılıklar nereden kaynaklanıyor?"* (Thomas, 2008, 9:31) diye sorarak aslında bu kutsal kitabın kutsallığına dair kuşku uyandırmaya çalışmaktadır. Thomas, sorduğu bu ve benzeri soruların cevaplarını izleyiciye tam olarak vermemektedir. Dahası sorulan bazı soruların cevaplarını Kur'an-ı Kerim'de aramak ve uzmanlara sormak yerine, yetkin olmayan Müslümanların öznel ve sübjektif görüşleri ile yetinmektedir. Thomas, Kur'an-ı Kerim'i incelemek, araştırmak ve uzmanların bilgisine başvurmak yerine, bu anlamda yeterli bilgisi ve eğitimi olmayan kişilerin görüşlerini Kur'an-ı Kerim'in mesajları olarak sunmaktadır. Öte yandan Kur'an-ı Kerim ve İslam hakkında olumsuz görüşte bulunan kişilerin ise akademisyen ve uzmanlardan seçilmesi manidardır.

Thomas'ın vermeye çalıştığı diğer bir mesaj ise 'Kur'an-ı Kerim'in tutarsız ve çelişkiler barındıran bir kitap' olduğu şeklindedir. Örneğin, Kur'an-ı Kerim'de 'dinde zorlama yoktur' ayetinin yer aldığı, Hristiyanları ve Yahudileri öven bazı ifadelerin olduğunu belirtse de başka ayetlerin bunun tam tersi yönde mesajlar içerdiğini dile getirmektedir. Bu ayetlerin hangileri olduğunu belirtmeyen ve uzmanlara bu ayetleri sormayan Thomas: *"Görünüşe göre hoşgörü ve tahammülsüzlük arasında denge kurulmuş. Tıpkı barış ve şiddet arasında kurulduğu gibi..."* (Thomas, 2008, 33:52) demektedir.

Thomas, Kur'an-ı Kerim'in zıtlıklar içeren ve herkesin kendi istediğini anlayabileceği bir kitap olduğu savını belgelere ve delillere dayandırmadan, bazı uzmanların kendi görüşünü destekleyecek ifadelerine yer vermektedir. Örneğin Dr. Mohammed Hurani'nin şu açıklaması gibi: *"Kur'an, büyük bir alışveriş merkezi gibidir. Bu tek kitapta birçok farklı cevap bulabilirsiniz. Kur'a'na dayalı barış kurabilir, aynı şekilde savaş da açabilirsiniz."* (Thomas, 2008, 34:38). Thomas, izleyicilerin Hurani'den duyduğu bu cümleleri, yorumlayarak şu ifadeleri kullanmaktadır: *"Barış için bir Kur'an ve savaş için bir Kur'an. Bu İslamiyet tarihinde de belirgin şekilde görülüyor."* (Thomas, 2008, 35:12) Thomas, bu gibi cümleler ile izleyicilerin zihninde, çelişkiler bırakmaktadır.

Kur'an-ı Kerim'in anlatılmak istendiği belgeselde, İslam'ın en çok tartışılan konularının seyirciye sunulduğu bir anlatı tercih edilmesi aslında üzerinde durulması gereken bir husustur. Thomas belgeselde, Sünni inancına sahip Müslümanların, Şiiler ile taban tabana zıt olduğunu ve Şiilerin icra ettiği bazı uygulamaların Sünnilerce şirk sayıldığını ifade etmektedir. Thomas burada her ne kadar doğru bir noktaya değinse de bu iki mezhep arasındaki ayrımın tarihsel ve sosyo-politik temelini seyirciye aktarmamaktadır. Thomas, *"...Kur'an'da 6000 ayet bulunuyor, yani İncil'dekinin yaklaşık beşte biri kadar. Ancak İncil'dekinin aksine kronolojik bir sıralama yok. Bu kitap, karmaşık bir anlatım içeren bir dizi vahiy şeklinde"* (Thomas, 2008, 5:43) cümleleriyle Kur'an-ı Kerim'in kronolojik bir sırası olmadığından dolayı anlaşılması güç ve karışık bir kitap olduğunu ileri sürmektedir. Yine yukarıdaki paragraftan anlaşıldığı üzere, Kur'an ve İslam ile ilgili olumsuz bilgilerde keskin ifadeler kullanılırken, tam aksi konularda "varsayılıyor" gibi yumuşak ifadelerin tercih edildiği görülmektedir. Ayrıca Thomas, *"Kur'an'daki çelişki ve asıl zorluk da buradan kaynaklanıyor"* (Thomas, 2008, 1:32:01) diyerek, aslında en baştan beri alt metin olarak verdiği, "Kur'an çelişkili bir kitaptır" mesajını da açıkça ifade etmektedir.

Şiddet Dini İslam

Televizyon belgesellerinde seyircinin dikkatinin çekilebilmesi için ilk sahnenin seçimi ve kurgusu önemlidir. Bu filmin ilk sahnesinde de şiddet pornografisi olarak betimlenebilecek bir olay yer almaktadır. Belgesel içinden seçilen ve ileride tekrar detaylı işlenecek olan bu sahnede, hangi örgüte mensup olduğu bilinmeyen, göstergelerinden Müslüman olduğu anlaşılabilen bir terörist görüntüsünün üzerine şu sözler söylenmektedir: “*Bu intihar bombacısı, yaptığı son açıklamada Kur’an ayetlerinden alıntılar yapıyor*” (Thomas, 2008, 0:01) O sırada terörist, Kur’an-ı Kerim’den belirli ayetler okumaktadır. Bu görselin hemen ardından (Kur’an’ı yanağına koyarak fotoğraf çektiriyor) büyük bir patlama görüntüsüne geçilmektedir. Görsellerden bombanın patladığı yerin Batı’daki bir şehir olduğu anlaşılmaktadır. Bu iki sahnenin birbiri ardına dizilmesi ikisi arasında bir ilinti oluşturmaktadır. Başka bir anlatımla bu eylemleri Müslüman gençler, Kur’an-ı Kerim’den ilham alarak gerçekleştirmektedir, şeklinde bir anlam oluşturulması amaçlanmaktadır. Belgeselde, Kur’an görselinin, hem Müslümanlar hem de diğer izleyicileri kıskırtmak ve meraklandırmak için terör saldırısı ile ilişkilendirildiği bu görüntülerle, Antony Thomas’ın ifadesiyle “*Kur’an okuyan bir intihar bombacısı*” ile giriş yapılması, bu filmin geri kalan kısmının dili ve anlatı biçimi hakkında bilgi vermektedir. Thomas, örneğin Filistin konusu ile giriş yaptığı bölümde, şiddetin Filistin dışına da taşındığını vurgulayarak ABD’deki “11 Eylül” ve İngiltere’deki “7 Temmuz” olaylarında binlerce insanın öldüğünün altını çizmekte ve bu olaylar ve kişiler arasında ilişki kurmaktadır.

Belgesel boyunca, savaş, terör ve şiddet gibi kavramlar ve bunları çağrıştıran görseller, göstergeler, Kur’an ve İslam ile ilişkilendirilmektedir. Her ne kadar Thomas bazı bölümlerde Kur’an-ı Kerim’in barış ile ilgili hükümlerini ve savaşa ancak belli şartlarda onay vermesini ifade etse de filmin dili ve anlatısı aksini işaret etmektedir. Belgeselde çoğu zaman Kur’an temasından çıkıldığı, politik konularla dini konuların iç içe girdiği görülmektedir.

Thomas, aslında ele aldığı alt konularla Müslümanların bu savaşçı ruhunun sadece günümüzde değil, geçmişten beri devam eden bir olgu olduğunu iddia etmektedir. Örneğin “Altın Çağ” olarak adlandırılan bölümde Müslümanların fetihlerinin özetlenerek görsellerle desteklendiği sahnede Thomas: “...Muhammed’in ölümünün ardından Arap orduları dünyanın dört bir yanına dağıldı. Kuzeyde ve doğuda persleri mağlup ederek, Suriye, Filistin, İran ve Irak’ı İslam egemenliği altına aldılar. Batı’da Mısır’ı işgal ettiler ve tüm kuzey Afrika’yı geçip 680 yılında Atlas okyanusu kıyılarına ulaştılar” (Thomas, 2008, 35:25) ifadelerini kullanmaktadır. Burada özellikle “işgal etti”, “egemenliği altına aldı” şeklindeki söylemler dikkati çekmektedir. İslam’ın ortaya çıkış ve yayılışına dair tüm sürecin hızlı bir şekilde fetihler üzerinden özetlenmesi, izleyicinin zihninde İslam dininin kılıçla yayıldığı gibi bir algının oluşmasına yol açabilir.

Thomas, her ne kadar İslam’ı olumlamak adına, Orta Çağ’da ülkelerinden sürülen Yahudilerin ve Muhalif Hristiyanların, Kur’an’ın hoşgörüsünden cesaret bularak İslam devletlerine sığındıklarını ifade etse de sözlerini; “...Ancak Müslüman dünyası dış tehditler ve iç kargaşadan tedirgin hala geldiğinde oluşan tepki içine kapanmak ve Kur’an’ın farklı mesajlarına riayet etmek olmuş” (Thomas, 2008, 38:56) şeklinde bitirerek adeta cümlelerin

başındaki söylemlerinin içeriğini boşaltıp, Kur'an'ın şiddete onay verdiğini seyirciye aktarmaktadır.

Thomas'ın, "savaş" ve "şiddet" gibi konularda uzmanlar yerine, silahlı direnişi savunan Filistin'deki " Hamas Partisi"nin temsilcisiyle mülakat yapması dikkatleri celp etmektedir. Hamas temsilcisinin, kendilerini korumaları gerektiğini ve bununda Kur'an'da yazdığını ifade etmesi ve Thomas'ın bu konuyu Kur'an'ı bilen bir uzmana sormaması aslında niyetin, Kur'an'ın "savaşa karşı tutumunu" ve "savaş için ne dediğini öğrenmek" olmadığını ortaya koymaktadır. Thomas, intiharın yasak olup olmadığını sorması üzerine, Hamas temsilcisi, cevaben Allah'ın kendilerini öldürmeme ve zarar vermeme konusunda emirlerinin olduğunu doğru olduğunu ancak düşmanlarının ellerindeki silahlara sahip olmadıklarından intihar saldırıları düzenlemek zorunda olduklarını söylemektedir. Bu öznel yorum, seyircinin Kur'an'ın şiddete izin verdiği anlamını çıkarmasına yol açmaktadır. Yine aynı kişinin, kendilerine saldıran ülkelere karşı yapılan bu eylemlerin, bir nevi bir intikam ve ödeşme olduğunu ima etmesi de aslında yine Kur'an'ın buna müsaade ettiği mesajı izleyiciye iletmektedir.

Thomas, Hamas temsilcisinin sözlerinden hareketle, ekrandaki Kur'an görüntülerinin üzerine şunları söylemektedir: *"Kur'an'da bu konuda bir ikilem yaşanıyor. Bir taraftan hayatın kutsal olduğu anlatılıyor ve pek çok farklı ayette intiharın kesinlikle yasak olduğu emrediliyor. Ellerinizle kendinizi tehlikeye atmayınız deniyor. Yine de intihar bombacıları Kur'an'dan yaptıkları alıntılarla Tanrı yolunda ölenlerin şehitlik mertebesine ulaştığını cennetle ödüllendirildiklerini söylüyor."* (Thomas, 2008, 44:48) Bu ifadelerle Thomas, Kur'an-ı Kerim'in bu anlamda çelişkili bir metin olduğunu ima etmektedir.

Belgeselin girişinde görülen eylemcinin, tekrar aynı şekilde ekrana geldiği bölümde, yine benzer görüntüler izleyiciye tekrar izletilmektedir. Thomas, yine burada kullandığı *"Kur'an'dan yaptıkları alıntılarla"* ifadesiyle eylemcinin okuduğu ayetin bağlamını incelemeyen ayetin böyle bir eylemi ödüllendirdiğini ileri sürmektedir. Ayrıca silahlı eylemcinin kimliğine veya mensubu bulunduğu örgüte dair bir bilgi seyirciye verilmemektedir. Eylemci ayeti okuduktan sonra Kur'an ve uzun namlulu bir tüfekle poz vermektedir. Sahneye bakıldığında "kelime-i tevhid" bayrağı, eylemcinin alnındaki yazı ve Kur'an-ı Kerim gibi göstergeler izleyicilerin, söz konusu eylemin İslam adına yapılan bir eylem olduğunu anlamasına yol açmaktadır. Bu göstergelerin bir araya getirilişi, yani dizilimi ve çağrıştırdığı yan anlamlarla eylemcilerin Kur'an-ı Kerimden hareketle kendilerini din uğruna yapılan savaşta ölen "şehit", eylemlerini de "cihat" olarak gördükleri vurgulanmaktadır. Bu görselin hemen ardından, bir otobüsün patlama görüntüsünün ve akabinde de 11 Eylül tarihinde El-Kaide terör örgütünün, Dünya Ticaret Merkezi'ne yaptığı saldırının görüntülerinin gösterilmesi ilintileri, failleri ve onları motive eden kaynağı ortaya koymaktadır. Netice olarak tüm bu görüntüler ve söylemlerle izleyicilerin bilinçaltına, Kur'an-ı Kerim'in ve İslam'ın şiddeti ve masumların öldürülmesini onayladığı mesajı iletilmektedir. Dahası, bilinmeyen olayların görselleri de bilinen olayların görselleriyle art arda sıralanarak aslında bütün terör eylemlerinin failleri Müslümanlardır ve kaynağı da İslam'dır anlamı inşa edilmeye çalışılmaktadır.

Belgeselin hemen bütün bölümlerinde, "şiddet" konusunun Kur'an'daki ayetlerle açıklanmak yerine, siyasi konular üzerinden tartışılması, dünyayı tehdit eden ve asla

teslim olmayacaklarını haykıran liderlerin ve onların konuşmalarına “Amerika’ya ölüm”, “Büyük Britanya’ya ölüm” şeklinde eşlik eden kalabalıkların görüntülerinin izleyiciye gösterilmesi tutarsız ve yanlış bir yaklaşımdır. Bu mesajlardan sonra konu Şii-Sünni çatışmaları ile devam etmekte ve İran’daki bir Ayetullah’ın halka sesleniş görüntüleri üzerine, Thomas şu ifadeleri kullanmaktadır: “*Öfke artıp, üslup sertleştikçe, Kur’an’daki barış ve hoşgörü kavramlarına inananların sesi, aksini düşünenler tarafından bastırılıyor.*” (Thomas, 2008, 48:31) Örnek olarak da El-Kadire terör örgütünün, 2005 yılında Irak’taki Şiiilerin yaşadığı bölgelerde yaptığı katliam görüntüleri gösterilmektedir. Öyle ki kan gölüne çevrilmiş sokaklar, bombalanmış ibadethaneler, yaralı insanlar gibi şiddet ile alakalı birçok görsel izleyiciye sansürsüz verilmektedir. Bu bölümde dikkat çeken nokta, birçok İslam ülkesinin terör örgütü listesinde bulunan ve siyasi bir örgüt olduğuna dair birçok delilin bulunduğu, El-Kaide terör örgütünün, İslami bir yapılanma gibi gösterilmesi; El-Kaide’nin yaptığı katliamları ve zorbalıkları da Müslümanların, Müslümanlara karşı yaptığı eylemler olarak anlatılmasıdır. Yine bu eylemlerde yerle bir olan Camiler ve yaşamlarını yitiren Müslümanlar izleyiciye gösterilerek, Müslümanların aynı inanca sahip insanların ibadet yerlerini bombalayabildiklerini; aynı dinden insanlara bile bunları yapanların, diğer inançlara daha fazlasını yapabileceklerine dair bir mesaj verilmeyle çalışılmaktadır.

Belgeselde, “İslam” adına savaştığını iddia eden teröristlerin tehdit görüntüleri verilerek seyircinin bu konunun ciddiyetini anlayarak gündemine alması sağlanmaktadır. Metinde “cihat” kavramının terör olarak sunulması Kur’an-ı Kerim’deki cihadın yanlış olarak algılanmasına yol açmaktadır. Örneğin belgeselde, “*...Felluce’deki cihatla iftihar duyuyoruz. Boğazlar kesilmeli ve kelleler uçurulmalıdır. Zafere, fedakarlığa ve şehadete giden yol budur*” (Thomas, 2008, 1:02:21) gibi ifadeleri kullanan kişiler ekrana getirilerek, “cihat”, “şehit”, “şehadet” gibi kavramlar “kelle”, “öldürmek”, “yakmak”, “kesmek” gibi kelimelerle ilişkilendirilmektedir.

Temel Hak ve Özgürlükler: Müslüman Kadın

Belgesel filmde, her ne kadar temel hak ve özgürlüklere genel çerçeveden yaklaşılsa da “kadın” konusu üzerinde özellikle durulmaktadır. Filmin daha ilk bölümünde, bazı İslam ülkelerindeki uygulamalar göz önüne getirilerek, ehliyet alamayan, sokağa çıkma yasağına maruz kalan, eğitim görme imkanı olmayan, otobüslerde dahi arka sıralarda oturmak zorunda kalan “Müslüman kadın” profilleri gösterilmektedir. Her ne kadar Malezya gibi bazı ülkelerde kadınların başbakan dahi olabildiği ifade edilse de filmde daha çok geri kalmış ülkelerde radikal muamelelere maruz kalmış Müslüman kadınlar ekrana getirilmektedir. Thomas’ın İslam’a ve Müslümanlara nasıl önyargılı yaklaştığını, röportaj veren Müslüman kadınlardan biri olan ve Avrupa’da yaşayan Lena’nın, Müslüman kimliğine vurgu yaparak sorduğu soruda görmek mümkündür: “*Böyle bir ülkede, ikinci sınıf bir vatandaş gibi muamele gördüğünüze inanıyor musunuz?*” (Thomas, 2008, 21:51). İslamofobi ile ilişkilendirilebilecek bu soru, ön kabul barındırmaktadır. Thomas aslında burada, Müslüman kimliğinin ikinci sınıf görülüp görülmediğini değil, Lena’nın “ikinci sınıf bir vatandaş olmak” hakkındaki düşüncelerini merak etmektedir. Lena, her ne kadar Kur’an’ın düşünmeyi, aklı kullanmayı, sorgulamayı emrettiğini söylese de Thomas: “*Kur’an’ı okuduğunda onun kadınları geri plana attığını hiç düşündün mü?*” sorusunu yöneltmekte ve Lena’nın “Hayır” cevabı üzerine tekrar “*Gerçekten mi?*”

(Thomas, 2008, 22:21) sorusu ile karşılık vermektedir. Thomas'ın bu söylemi de önyargısını ortaya koymaktadır. Thomas'ın sorusunun, cevabını içinde barındıran ve seyircinin bilinçaltına mesaj gönderen bir soru kalıbı olduğu görülmektedir. Oysa sorular, "Kur'an, kadınlar hakkında ne diyor?" ya da "Kur'an, kadınları ikinci plana atıyor mu?" şeklinde sorulabilirdi.

Müslüman kadınların, camilerin özel bölmelerindeki görüntüleri, bölmeler arasından gösterilerek, onların baskı altında buldukları ve özgür olmadıkları mesajı izleyicilere iletilmektedir. Yine Türkiye'de bir camiden çekilen görüntülerin üzerine şu ifadeler kullanılmaktadır: "*Camide erkekler yalnızca hemcinsleri ile namaz kılıyor. Karşı cins dikkat dağıtıcı bir nesne olarak görüldüğü için kadınlar gözden uzaklaştırılıyor. Bazı camilerde ise tamamen dışlanıyor.*" Buradaki söylemde aslında kadının İslam'da ikinci sınıf olduğu iması yapılmaktadır.

Thomas, daha sonra üç yaşından itibaren tesettüre giren, ergenlikten sonra ise sadece gözlerinin gözüktüğü hicap giyen kadınların olduğu Mısırlı bir aileyi ziyaret etmektedir. Birden fazla eşi olduğu anlaşılan ailenin erkeği hicabı kastederek: "*Kadınlar ile ilgili her şey mahrem olduğu için Allah onun tamamen kapanmasını istiyor. Eğer Allah'ın isteği buysa bu benim de isteğimdir*" (Thomas, 2008, 10:21) demektedir. Bu konuşma sırasında Kur'an-ı Kerim'in ekranda birkaç saniye tutulması ise aslında bu uygulamaların ve bilgilerin referansının Kur'an-ı Kerim olduğuna dair izleyicide bir algı oluşması amaçlanmaktadır. Thomas ise bu konuya dair yorumda bulunmamakta ve bir uzmanın görüşüne başvurmamaktadır.

"Peçe İle Yaşam" adlı bölümde, yine Mısır'ın Kahire şehrinde, Mısırlı bir ailenin sabah hazırlıkları ekrana getirilmektedir. Gözleri hariç bütün bedeni kapalı olan "Hannan Kamel" ve ailesinin tanıtıldığı bu bölümde, Hannan'ın şoförlük yapan kocası Mustafa ile evlenmeden önce avukatlık yaptığı, evlendikten sonra ise işinden ayrılıp tesettüre girdiği, tüm hayatını kocasına ve çocuklarına adanmış belirtmektedir.

Thomas, tesettürü Müslüman kadınlar için "*birçok anlamları olan karmaşık bir sembol*" olarak tanımladıktan sonra "*Kur'an'da tesettür var mı?*" gibi soruları sormaktadır. Thomas'ın, kendi ifadesiyle, "*kendisini tesettür içinde onurlu hisseden kadınlar*" için tamamen kişisel yorumunu getirdiği şu ifadeleri kullanması dikkat çekmektedir: "*Başörtüsü, takan kadınların, kendisini Tanrı ve kocasına adanmışlığının bir işaretidir. Hem de elini eteğini dünyadan çekme uğruna...*" (Thomas, 2008, 18:57).

Kişisel görüşleri ile belgesel izleyicisini yönlendiren Thomas, Lena'nın, Kur'an-ı Kerim'in kadına değer verdiğini söylemesinin ardından adeta bu sözleri çürütürcesine, Lena'nın söyleminin tam aksi yönde görüntüleri ekrana getirmektedir. Thomas, "*Peki Kur'an'ın verdiği mesaj gerçekten bu yönde mi? Ortada kadının statüsünü belirleyen bir dizi ayet var*" (Thomas, 2008, 22:48) derken bir yandan da belgeselde tekrar ilk bölümde gösterilen, otobüsün arkasına oturan kadın görselleri izletilmektedir. Thomas'ın yine özellikle vurguladığı "*Peki Kur'an'ın verdiği mesaj gerçekten bu yönde mi?*" ifadesi ise bir kadının erkeğin arkasında namaz kıldığı görüntüsü üzerine binmektedir. Burada yine kadının arka planda 'ikinci sınıf' olduğu mesajı verilmeye çalışılmaktadır.

Bilahare ekrana Mısır El-Ezher Üniversitesi'nden Dr. Souad Saleh gelmekte ve Nisa Suresi 34. ayetini ele almaktadır. Saleh, birçok müfessirin “uzaklaştırmak” anlamına geldiğini vurguladığı ve tartışmaya konu olan “darabe” fiili ve ayetin bağlamı hakkında şu ifadeleri dile getirmektedir: “Kur’an’ın pek çok yerinde dayanın sadece belirli kadınlarla ilgili olduğu yazılır... Bu ceza yalnızca kocasına itaat etmeyen, evinde yaşamayı ve çocuklarına bakmayı kabul etmeyen, canı istediğinde dışarı çıkmak isteyen, kimsenin onu kontrol etmesine izin vermeyen ve eş olarak görevlerini yerine getirmeyen kadınlara uygulanır” (Thomas, 2008, 23:51). Thomas böylesine hassas bir konuda tek bir uzman görüşüne başvururken diğer mülakatlarda kullandığı “gerçekten mi?” gibi sorulara burada yer vermemektedir. Bir kadın akademisyenin “dayak” konusundaki bu görüşlerine yer vermek aslında belgele dair objektiflik izlenimi oluşturabilir. Filmde, kadının dövülebileceği yönünde bir yorum yapılması, Kur’an-ı Kerim ve İslam hakkında inşa edilmek istenilen negatif anlama olumlu katkı yapabilecek niteliktedir.

Yine insan hakları ihlali sayılabilecek “kadın sünneti” ve “töre cinayeti” gibi konuları ele alan Thomas, Kur’an dairesinden çıkarak kültürel uygulamaları göz önüne getirmektedir. Her ne kadar bunların, geleneksel olarak uygulandıkları, referansının “Kur’an” olmadığı vurgulansa da, küçük kızların sünnet edilirken çekilen pornografik görüntüleri izleyiciye izletilmektedir. Ardından Thomas’ın, kendi söylediğinin aksine, Müslüman bir erkeğin kadın sünnetinin İslam’da olduğundan ve yararlarından bahsetmesine dair görüşlerine yer vermesi izleyicilerin bilinçaltında, bu uygulamaların İslam’da yeri olabileceğine dair bir kuşku oluşmasına sebep olabilir.

Netice olarak adı “Inside the Koran” olan bir belgesel filmde, kadın konusuna, Kur’an’ın kadınlar hakkındaki ayetlerinin üzerinden değil, bazı ‘geri kalmış ülkelerdeki’ kadının durumu ve kültürel öğeler üzerinden yaklaşılması anlaşılabilir değildir. Yapımcının bu stratejisi, İslam’ın kadını ikinci sınıf olarak gören, erkek egemen bir din olduğunu ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Kur’an ve Metinlerarasılık

Thomas, belgeselin başından itibaren Kur’an’ın bir öz kitap olmadığını, onun diğer kutsal kitaplardan oluşturulduğunu ve İslam’ın da aynı şekilde diğer inançların birleşimi olduğunu dile getirmektedir (Thomas, 2008, 29:23).

Belgeselin, Suriye’de bulunan ve Hz. Muhammed’in doğumundan 23 yıl önce inşa edildiği vurgulanan “Saidnaya” adındaki Ortodoks katedralinin gösterildiği bölümünde, Saidnaya’nın Hz. Meryem’e adandığı, eski Suriye’de “yüce efendimiz” anlamına geldiği ifade ediliyor. Arapça ilahiler eşliğinde verilen görüntülerde, Hristiyan rahibeler, belli ritüeller gerçekleştirilmektedirler. Burada ilginç olan husus ise rahibelerin kıyafetleri ve görünüşlerinin daha önce Mısır gibi ülkelerde izleyicilere gösterilen hicaplı kadınlarınkinin aynısı olmasıdır. Thomas, bir süre izlettiği görüntülerle izleyicilerin bu benzerliği keşfetmesini sağladıktan sonra: “Bu Hristiyan mabedinde bugün kullanılan dil Arapçadır. Tanrılarınun adı Allah’tır. Okunan ilahilerdeki ifadeler Kur’an’a aşina olan herkese tanıdık gelir” demektedir (Thomas, 2008, 30:18).

Thomas, Kur’an’da Meryem suresinin olduğunu ve İsa, Musa ve Davud gibi peygamberlere de saygı duyulduğunu ifade etmektedir. “...Tanrı’nın oğlu olarak kabul

edilmese de İsa'nın adı, Muhammed'den daha çok geçiyor" (Thomas, 2008, 32:20). ifadesinden anlaşılacağı üzere izleyiciye, bir önceki kısımda anlatılan, Kur'an'ın diğer semavi dinlerden esinlendiği iması yapılmaktadır. Yine bu konuda mülakat yapılan bir Müslüman uzmanın da Kur'an'da Meryem'in gelmiş geçmiş en iffetli kadın olarak geçtiğini ifade etmesi ve tek farkın baba figürü olduğunu söylemesi, Thomas'ın iddialarını güçlendirmektedir.

Thomas, Miraç hadisesi ile ilgili olarak "...Kur'an'da ise bu kaya Mekke'den, Kudüs'e gelen peygamber Muhammed'in cennete yükseldiği yer olarak anlatılıyor" (Thomas, 2008, 40:22) ifadesini kullanmakta ve buranın aslında İncil'de İbrahim'in oğlunu kurban etmek için geldiği yer olduğunu dile getirmektedir.

"Tanrı'nın Sözü" bölümünde Yemen'e gidilmektedir. 1972 yılında Yemen'in Başkenti Sana'nın kuzeyindeki, aynı adlı caminin yenileme işlemi sırasında işçilerin tavan arasında eski metinler bulduğu, daha sonra ise bu metinlerin Alman Kur'an uzmanı, Dr. Puin tarafından çözüldüğü ifade edilmektedir. Puin'in çok titiz çalışma yaptığını özellikle vurgulayan Thomas, onu seyircinin nezdinde öne çıkarmaktadır. Röportaj öncesinde, daha önce kullanılmayan bir şekilde, Puin'in çalışırken görüntüsü izletilmektedir. Bir süre ekranda değişik açılarda kalan görüntü aslında, göstergebilimsel anlamda izleyiciye bu anlatılanların, ciddi çalışmalar sonrasında ortaya çıkan fikirler olduğunu göstermektedir. Thomas'ın şu ifadeleri de bunu kanıtlar niteliktedir: "*Puin çok geçmeden bu buluşun önemini anladı, yerel asistanlardan oluşan bir ekip ile çalışarak sayfaları dikkatlice ayırdı ve binlerce fotoğraf kaydetti.*" (Thomas, 2008, 1:15:43) Teknik olarak Dr. Puin'in farklı kompozisyonlarının çok doğru açılardan çekilmiş olması, onun kendinden emin şekilde sayfaları dikkatlice çevirirken ki görüntülerinin uzunca ekranda tutulması ve ayrıca metindeki yerel asistanlar vurgusu ile büyük bir ekibin çalışması olduğuna dair ifadeler inandırıcılık açısından önemli görülebilmektedir. Thomas ardından şu cümlelere yer vermektedir: "*Kelimelere karşılık gelebilecek pek çok farklı anlam olması nedeniyle, metnin söylendiği gibi kelime kelime aktarıldığı tezi zayıflıyordu. Metin, Kahire versiyonunda olduğu gibi istikrarlı değildi*" (Thomas, 2008, 1:17:14) Dr. Puin ise Thomas'ın ifadelerini daha da ileri taşıyarak, Kur'an'ın düzgün bir şekilde aktarılmasının bu şartlarda mümkün olmadığını ileri sürmektedir. "*Kahire versiyonunda olduğu gibi*" ifadesiyle de aslında diğer Kur'an örneklerinden çok farklı olmadığına gönderme yapılmaktadır.

Thomas, Fatiha suresini okuyan bir hafız ile yaptığı geçiş üzerine şu iddiaları ortaya atmaktadır: "*Günümüzün Müslüman bilginleri, Kur'an'ın bütünlüğünü sözlü olarak nesiller boyunca mükemmel bir biçimde aktarıldığını iddia ediyor. Ancak yazılı metinde pek çok farklılık göze çarpıyor. Sana'da bulunan metinlerde yapılan adli incelemeler, yazıların önceki metinler silinerek üzerine yeniden yazıldığını gösteriyor*" (Thomas, 2008, 1:17:42).

Thomas'ın diğer bölümlerdeki ifadelerinin aksine, burada "iddia ediyor" söylemini tercih etmesi ve sonunda özellikle pek çok farklılığın olduğundan söz etmesi önemlidir. Bu bağlamda Thomas'ın, "biz" ve "öteki"ni ayrı tuttuğu ve "öteki"yi olumlama söz konusu olduğunda muğlak ifadeler kullanmasına karşın, olumsuzlama durumunda ise keskin ifadeleri tercih etmektedir. Thomas, sözlerine şöyle devam etmektedir: "*Her ne kadar silinen metinlerde herhangi bir anlam farkı bulunmasa da kelimeler değiştirilmiş, ayetler hatta sureler yeniden düzenlenmiş*" ve ardından Dr. Patrick Sookhdeo'un şu ifadelerine yer

vermektedir: “Eğer bu araştırmalar doğruysa, özellikle tarihlendirme konusunda Kur’an’ın 650 yılındaki haliyle bütünlüğünü koruyan tek bir metin olduğu tezi geçerliliğini kaybeder. Ve metnin uzun yıllar sonra yeniden ele alınıp geliştirildiği ortaya çıkar” (Thomas, 2008, 1:18:08).

Kur’an’ın Süryanice ile ilgili bağlantısı “Kur’an’daki kelimelerin onda biri yanlış anlaşılmış veya gerçek anlamda hiçbir şey ifade etmiyordu. Eğer Süryanice biliyorsanız bu oranı yüzde beşe e kadar indirebiliyordunuz.” (Thomas, 2008, 1:19:24) şeklinde verildikten sonra belgesel, başka bir bölüme geçerek Suriye’de devam etmektedir. Suriye görüntülerinin üzerine şöyle bir açılış yapılmaktadır: “Süryani dili 3. yüzyıl itibari ile Hristiyan dualarında baskın hale gelmiştir. İsa, Aramice konuşabiliyordu ve Suriye’nin ‘Malula’ kasabası gibi ücra Hristiyan topraklarında bu dil hale duyulabilir. Ancak Muhammed zamanında Süryanice yazılı ve kültürel olarak en yaygın dildi. Arapça yazı henüz emekleme döneminde idi” (Thomas, 2008, 1:19:43).

Thomas’ın ifadelerini Luxemburg yerine konuşan uzman şöyle tanımlamaktadır: “İslamiyet öncesi dönemde bazı Arapça yazılar görmek mümkündü ama bunlar küçük metinlerdi. (Thomas, 2008, 1:20:19) Bu açıklamaya karşın röportajı yapan kişi, “Ama Luxemburg Kur’an’ın iki farklı dilde yazıldığını iddia ediyor” ifadesiyle konuyu daha da karmaşıklştırmaktadır. Uzman, dillerin hep iç içe girdiğini dile getirdikten sonra Thomas konuya şöyle devam etmektedir: “Eski İslam bilginleri Kur’an’da yer alan yabancı kelimeleri kabul etme cesaretini göstermiştir. Onuncu asrın en büyük İslam tarihçilerinden olan El-Taberi, İbranice, Latince, Yunanca, Farsça; Süryanice ve Habeş dillerinden kelimeleri ‘tek tek’ belirlemiştir. Ancak buradaki fark Luxemburg’un yeni anlamlar ortaya koyması. Üstelik bunun metnin tartışılması için pek de uygun olmayan bir dönemde yapıyor.” (Thomas, 2008, 1:20:54).

Thomas’ın, “Eski İslam bilginleri Kur’an’da yer alan yabancı kelimeleri kabul etme cesaretini göstermiştir” söylemi kesinlik ifadesidir. Burada “iddia edilmekte” gibi ifadeler yerine daha net bir kalıp kullanan Thomas, bu söylemleri ile aslında Kur’an’ın ortaya çıktığı bölgeye ait saf dili barındırmadığını ve toplama bir kitap olduğunu ima etmektedir. Bu iddiasını da, geçmişte benzer ifadeleri kullanan, İslam’ın kendi içinden önemli sayılacak isimlerden biri olan “Taberi” ile destekleyerek savını güçlendirmeye çalışmaktadır. Ayrıca Luxemburg’un, bulduklarının Taberi’den bulduklarından fazla olduğunun vurgusu da dikkat çeken noktalardan biri olmaktadır. Ve son olarak da “tartışılmaya açık dönem” ifadeleriyle aslında Müslümanların Kur’an’ı yeterince tartışmadıkları ve belirsizlikleri aydınlatmadıkları dile getirilmektedir. Thomas, ayrıca Müslümanların bu konuda hoşgörüyü sahip olmadıklarına vurgu yaparak şu cümleleri kurmaktadır: “Dil uzmanı olan tek bir profesör, milyarlarca insanın algısını nasıl değiştirebilir. Bunu yaparken neye dayanıyor ve hangi yöntemleri kullanıyor.” (Thomas, 2008, 1:21:22).

Bu ifade aslında birçok anlamı içinde barındırmaktadır. Öncelikle, Luxemburg’un bir dil uzmanı olduğuna dikkat çekilerek onun bir otorite olduğu vurgusu yapılmaktadır. Daha sonra ise tamamen öznel bir yorum olan “milyarlarca insanın algısının değiştirildiği” iddiasında bulunulmakta ama bunu kanıtlayacak bir veri ve kanıt sunulmamaktadır. Luxemburg’un çevirilerini, Kur’an’ın tüm gizemini çözmüşçesine seyirciye sunan Thomas, bunun sadece bir yorum ve çeviri olduğunu vurgulamamakta ve daha önce de benzer çalışmaların yapıldığı bilgisini seyirciye vermemektedir.

Belgeselde bu anlamda değinilen bir husus da Nebe Suresi 33. ayet bağlamında geçen konudur. Luxemburg’un gelenekselci Müslümanların aksine ayetteki “iri göğüslü

kadınlar” veya “göğüsleri tomurcuklanmış” kadınlar ifadesini, onlara “salkım üzüm vereceğiz” şeklinde çevirmektedir. Thomas, “huri” konusundan, tekrar ayette geçen üzümün nereden etkilenmiş olabileceği ile iddiasını desteklemek adına gösterdiği Hristiyan kutsal mabetlerindeki üzüm salkımları üzerine şu ifadeleri kullanmaktadır: “Bazılarına göre bu kadar tartışmalı olmasının sebebi Hristiyan sembolizmden etkilenmiş olmasıdır” (Thomas, 2008, 1:25:23). Yine kesin yargıda bulunan Thomas, savını desteklemek için de Mısır’daki bir manastırda bulunan ve 5. yüzyıldan kalan duvar resmini kullanmaktadır. Duvar resminde baş meleklerin insanları cennete kabul edilşinin tasvir edildiği ve ellerinde üzüm salkımları olduğu dikkati çekilmektedir. Diğer bir kanıt olarak ise Suriye’deki Ortodoks katedralindeki rahiplerin cübbelerindeki üzüm motifleri görsel kanıt olarak kullanılarak seyirci ikna edilmeye çalışılmaktadır. Netice olarak, Kur’an’daki bazı ayetlerin çevirisinin yanlış olduğu ve bu zamana kadar herkesin yanlış anlamış olabileceği alt mesajı verilmektedir.

Thomas, bu bölümü, İsa’nın son akşam yemeğinde havarilerine, babasının krallığında onlarla bir araya gelene kadar üzümünden yapılan şarabı içmeyeceğine dair verdiği söze dayandırarak şu cümlelerle bitirmektedir: “Luxemburg, çalışmaları her ne kadar ileri gelen akademisyenler tarafından sorgulansa ve tarafsız şekilde onaylanmamış olsa da bu fikirlerin yeni ufuklar açtığına, dilbilimcileri cesaretlendirdiğine, arkeolog ve tarihçileri ise bu konulardaki araştırmalarda daha modern araçlar kullanmaya teşvik ettiğine inanıyor.” (Thomas, 2008, 1:25:25).

Burada belirtilmesi gereken husus Luxemburg’un yaptığı araştırmaların ve yazdığı kitabın, Kur’an-ı Kerim’e ve İslam’a çok zarar verecek bir yanı olmamasına karşın, mübalağa yapılarak, her şeyi değiştirecek bilgiler gibi aktarıldığı görülmektedir. Ayrıca Thomas’ın, çok sayıda soru ve iddianın dile getirildiği bu bölümlerde, farklı bir görüşe yer vermemesi dikkat çekmektedir.

Sonuç

Televizyonun toplumu temsil etmesi, yansıtması ve gerçeklik iddiaları hep tartışılmalı bir konu olmuştur. Çünkü izleyici bir televizyon filmi izlerken o konunun tıpkısının aynısını değil, yapımcının, yönetmenin ve diğer yapımcı ekibinin gerçekliği kurguladığı biçimiyle görüp tecrübe edebilir. Medya profesyonelleri metinlerin inşasında oldukça seçici davranıp bazı öğelere metinde yer verirken, hatta öne çıkarırken diğerlerini görmezden gelmektedir. Böylece yapımcı yeni bir metin inşa eder ve bu metin inşa edilmiş ve üretilmiş bir temsilden ibarettir. Hatta bu metin toplumsal gerçekliğin yeni bir sunumudur.

Medya metinleri, belirli bir seçim neticesinde inşa edildiği için izleyiciyi etkileme potansiyeline ve amacına sahiptir. Belirli görüşlerin, kanaatlerin, olayların veya pratiklerin tekrar tekrar vurgulanması ve ötekinin, belirli olayların ve görüşlerin dışlanması, görmezden gelinmesi söz konusudur.

Bir belgesel her ne kadar gerçek olayları konu edinse de sonuçta olayı izleyen ve yorumlayan yönetmenin zihinsel sürecinden geçer ve orada yoğunlaşarak yeni bir söylem oluşturur. Belgesel gibi, kurmacadan farklı olarak izleyiciler tarafından başvuru kaynağı olarak görülen bir türde ve böylesine önemli bir konuda, Batılı bir yapımcı olan Antony

Thomas’ın ‘öteki’yi anlattığı bu çalışmada nesnel kalamadığı, dikkatli ve titiz bir çalışma yapamadığı söylenebilir. Thomas objektiflik adına, en azından ele aldığı konunun bütün boyutlarını, bütün taraflarıyla ve doğru bir söylemle ortaya koyabilirdi.

Antony Thomas’ın, bu belgesel filmi, Batı’da yüzyıllardır oryantalist bakış açısı ile oluşan önyargıların etkisinde kalarak hazırladığı açıkça görülmektedir. Belgeselin, tanıtımında açıklandığının aksine film, Kur’an ve Kur’an öğretileri üzerine değil, farklı coğrafyalarda kendilerini “Müslüman” olarak adlandıran insanların inanç ve yaşayış farklılıkları üzerine bina edilmektedir. Filmde Kur’an ayetleri geri planda bırakılarak subjektif yorumların ön plana çıkartıldığı görülmektedir. Bu da en başında belgeselin izleyiciye sunduğu gerçekliğin sorgulanmasını gerektirmektedir.

Bazı Müslümanların, Kur’an-ı Kerim’in özünüyle bağdaşmayan bir profille sunulduğu ve şiddet pornografisinin yaygın olarak görüldüğü belgeselde, İslam’la bağdaşmayan şiddet ve terör unsurları bir araya getirilerek, onun bir şiddet dini olduğu, teröre teşvik ettiği ve Müslümanların insanlık için tehlikeli olabilecekleri vurgulanmakta ve tüm bunların kaynağı olarak da Kur’an-ı Kerim’e işaret edilmektedir.

Belgeselin, en önemli konularından biri de oluşturmaya çalıştığı “Müslüman kadın” imajıdır. İslamofobinin etkisiyle Batı’da çokça ele alınan “İslam ve kadın” konusunun belgeselde de en çok vurgulanan konu olduğu görülmektedir. Belgeselde, geleneklerle Kur’an öğretilerinin iç içe sokulduğu anlatıda; Müslüman kadınların, modern kadının çok gerisinde, doğru dürüst hiçbir hakkının olmadığı, erkeğin gerisinde özgür olmayan bireyler olarak konumlandırıldığı görülmekte ve bütün bu olumsuzlukların sebebinin İslam ve Kur’an ile olduğu algısı oluşturulmaktadır.

Belgeselde oryantalistlerin yüzyıllardır anlattığı noktalara parmak basılarak; Kur’an’ın aslında öz bir kitap olmadığı, İslam’ın başta Hristiyanlık olmak üzere diğer dinlerden etkilenecek ve alıntılanarak oluşturulan bir din olduğu ve zamanla değişimlere uğradığı ileri sürülerek, Kur’an’ın çelişki ve hatalar barındıran bir kitap olduğu vurgulanmaktadır. Oysa bir kutsal kitabın kendinden önceki inançlara, peygamberlere, dinlere ve insanların yaşayışlarına temas etmesi onun özgün bir metin olmadığının kanıtı olamaz. Ayrıca Thomas’ın, filmde Batılı oryantalistlerin geçmişten bu yana kullandığı argümanlardan farklı bir şey söylemediği, yeni bilgi ve yorum getirmediği görülmektedir.

“*Inside The Koran*” belgesel filminde kullanılan göstergeler ve söylem göz önüne alındığında, bu filmde gerçeği olabildiğince izleyiciye doğru aktarma görevi olduğu kabul edilen belgesel türünün, temel ilkelerine aykırı hareket edilerek, etik unsurlara uyulmadığı görülmektedir. Bu da izleyicinin “*Inside the Koran*” gibi önemli konuları ele alan yapıtlara, daha bilinçli yaklaşması ve eleştirel biçimde izlemesi gerektiğinin önemli olduğunu göstermektedir.

İslamofobinin her geçen gün arttığı bu dönemde, “*Inside The Koran*” filminde, her ne kadar Kur’an-ı Kerim’in objektif olarak izleyicilere anlatıldığı iddia edilse de, oryantalistlerin yüzyıllardır şekillendirdiği bir zihne sahip bir televizyoncunun, böyle bir çalışma yapmasının zor olduğu görülmektedir.

Netice olarak şu hususun belirtilmesi önem arz etmektedir: Kur'an-ı Kerim'e ve İslam'a karşı Batıların sorunlu bakış açılarının nedenlerini, sadece onların düşüncelerine ve önyargılarına bağlamak doğru değildir. İslam dünyasında yaşanan olayların ve Müslümanların tutum ve davranışlarının da bunda büyük payı olduğu söylenebilir. O nedenle Müslümanların sadece Batıların bakış açılarını eleştirmek yerine ciddi anlamda özeleştiri yapmaları gerekmektedir.

Kaynakça

- Afat, E. (2019, 09 19). Hayal Perdesi. www.hayalperdesi.net: <https://www.hayalperdesi.net/dosya/127-amerikan-stratejisi-islamofobi-ve-hollywood.aspx> adresinden alındı.
- Akilotu, N. (2015). *İslamofobi*. Yüksek lisans tezi. İstanbul: Bahçeşehir Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- BBC. (2019, Eylül 11). <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-49653233> adresinden alındı.
- BBC. (2019, Şubat 11). BBC. <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-47128818> adresinden alındı.
- Biçer, B. (2015). "ABD Haberlerinde Müslüman İmajı: Terörist". *Lacivert Dergi*, Sayı 13: 84-88.
- Canatan, K. (2007). *"İslamofobi ve Anti-İslamizm: Kavramsal ve Tarihsel Bir Yaklaşım."* Batı Dünyasında İslamofobi ve Anti-İslamizm: K. Canatan, & Ö. Hıdır Ankara: EskiYeni Yayınları.
- Canveren, Ö. (2014). "Martin Luther'in İslam ve Türkler Hakkındaki Değerlendirmeleri". *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 42. Sayı: 151-163.
- Çakaş, C. Ö. (2018). *"Avrupa'da İslam'ın Ötekileştirilmesi ve Yükselen İslamofobinin Analizi"* Doktora Tezi. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Chomsky, N., ve Herman, E. (2012). *Rızanın İmalatı*. İstanbul: BGST Yayınları.
- Devran, Y. (2007). *22 Temmuz Bir Dönemin Sonu mu, Başlangıcı mı?* İstanbul: Sam Yayınları.
- Dünya Bülteni. (2008, Mayıs 1). www.dunyabulteni.net: <https://www.dunyabulteni.net/arsiv/hollywoodda-islam-dusmanligi-h41083.html> adresinden alındı.
- Erdin, M. (2014). *11 Eylül Saldırı ve İslamofobi: Abd ve Avrupa'da Görülen İslam Karşıtı Eylem ve Hareketlerin Nedenleri ve Sonuçları*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi.
- Espesito, J. (2002). *İslam Tehdidi Efsanesi*. İstanbul: Da Yayıncılık.
- Genel, M.G.(2014), "Avrupa'daki Türk Medya Perspektifinden Batı'nın Bir "Ötekileştirme" Dili Olarak Kullandığı İslamofobi'ye Bakış". *Atatürk İletişim Dergisi*, Sayı: 6.

- Gölcü, A., ve Aydın Varol, B. (2018). "Yükselen Bir Trend Olarak İslamofobi Endüstrisi: Amerikan Medyasına Yönelik Araştırmaların Bir Paranoması". *Mediad*, Cilt 1, Sayı 1: 73-88.
- Gölcü, A., ve Çuhadar, M. (2017). "Batı Toplumlarında İslamofobi'nin Üretilmesinde Medyanın Rolü". *Obdusman Akademik*, Sayı 7: 71-99.
- Hıdır, Ö. (2007). "Anti-Semitizm ve Anti-İslamizm: Benzerlikler ve Farklılıklar." Batı Dünyasında İslamofobi ve Anti-İslamizm: K. Canatan, & Ö. Hıdır, Ankara: EskiYeni Yayınları. (s. 63-99).
- İnternet Haber. (2019, Mart 17). [www.internethaber.com: https://www.internethaber.com/katliamci-teroristi-melek-cocuk-yaptilar-2007735h.htm](https://www.internethaber.com/katliamci-teroristi-melek-cocuk-yaptilar-2007735h.htm) adresinden alındı
- Kalın, İ. (2008). *İslam ve Batı*. İstanbul: İsam Yayınları.
- Kalın, İ. (2012, 24 Aralık). Timeturk. [www.timeturk.com: https://www.timeturk.com/tr/makale/ibrahim-kalin/islamofobinin-anatomisi-fantazma-korku-nefret.html](https://www.timeturk.com/tr/makale/ibrahim-kalin/islamofobinin-anatomisi-fantazma-korku-nefret.html) adresinden alındı.
- Olgun, H. (2009). *Teolojik Uyum Sorunu Luther ve İslam*. İstanbul: Ağaç Kitabevi.
- Kapaklı, C. (2016). *11 Eylül Saldırıları Ardından İslamofobinin Yükselişi Ve ABD'deki Türk Göçmenler Üzerindeki Etkiler*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Bahçeşehir Üniversitesi.
- Karakuş, N. (2006). *Abd Başkanı Donald Trump Söylemlerinde İslamofobi*. Gaziantep: Hasan Kalyoncu Üniversitesi.
- Özdemir, Ö. (2019, Şubat 11). BBC. [www.bbc.com: https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-47128818](https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-47128818) adresinden alındı
- Suyum, G. (2017). *Batı'da İslamofobi ve Medya: Fransa Örneği*. Ankara: Ankara Üniversitesi.
- Şeref, E. (2010). *İslamofobi: Kavramsal ve Sosyolojik Yaklaşım*. Doktora Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi.
- Thomas, A. (Yöneten). (2008). "Inside The Koran" [Sinema Filmi]. National Geographic . <https://www.youtube.com/watch?v=mgzvBWRZmeY> adresinden alındı
- Türkmen, M. Y. (2018). *Hollywood Sineması ve İslamofobi: 11 Eylül Sonrası Hollywood Sinemasında İslamofobinin Yeniden Üretimi*. Uşak: Uşak Üniversitesi.
- Youtube. (2018, Ocak 3). <https://www.youtube.com/watch?v=bMkE8qpiDvE> <https://www.youtube.com/watch?v=bMkE8qpiDvE> adresinden alındı.
- Yücel, S. (2012). *İslamofobyaya Batı'da Depreşen Hastalık*. Paradoks Yayınları.
- Yüksel, M. (2014). "İslamofobinin Tarihsel Temellerine Bir Bakış: Oryantalizm Ya Da Batı ve Öteki". *Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 189-200.